

ומלאמי כמורמו שערמל כזה והאלריך, ונגור
 מריה מיישנ קאם לפי שעל ידי הרבנים
 דרך להשמנות ולהמספך קאם ולכן אמר
 "והנה לא הפך" ששאלו מלשל היה.
 הפך הנגע אם עיניו ר"ל עיניו שלו עיניו
 קדשו והוא פלאי עי.

והנה נגעי נגדים היא המלה אמרונה
 קודם שיפגעו נגפשו כמבואר
 כרמז"ס ז"ל וכשממערור לטוב אם מרמז
 הנגע נמטה כזה לסימן שאינו עומד
 כרשעו והעין ממהפכת ממשל"כ כשלוני
 כזה לפי שהוא עומד כרשעו העינין
 כמקומו בסוף המיכה ולזה אמר "והנה
 לא הפך הנגע אם עיניו" דהיינו שלא כזה
 נמלמלו לפי שערמד כרשעו ככרמז"ס
 ולכן אמר "נגפם משרפנו פסמת הוא"
 ולעיל (ג, ה) דכתיב "הנגע עמד בעיניו"
 פירשו קאם דהיינו בעיניו של הכהן שלא
 נשמנה ממה שרמזו כו' ע"ש: |

פרשת מצורע

(יד, ט) את כל שעריה כלל ופרש המורה כהנים כמלמו מן אמ"כ מסיים
 וכלל להביא כל מקום ארבעה ומהיכה האריך כזה. וולעני"ד ז"ע
 פגום שער ונראה: והנה זה מצדדי ג"כ שבריר כסופה דף י"ז אמרין דהלכה

ד ושם

פ. ועפ"י דרכו הקודש י"ל במשלי כ"ג ל"א כי יתן כביס עינו יחמלך במישורים בחיב
 כים וקרינן כוס שם רמז על מה דאמרין בגמ' בשלשה דברים אדם ניכר בכיסו
 ובכסו ובכסו היינו כי יתן כביס עינו כלומר כשיבדוק האדם ע"י הכיס מישורים ישפוט
 עליו כי ימצא את לבבו וקרינן כוס ג"כ ע"ד זה שיעברו בכוסו וגם אם יתן כביס עינו

כממנוס" מכלים לומר שהוא כמנוס זה שמוכרם נמסוק זה שגממון
 נמספה ולא הנגדים והשריפה היה על
 ידי שני מוסין שלמים הן הומה
 מ"אשאים כממנוס" שהנגדים נשלו היה
 מלמא דשאל למריהו, משל"כ שריפם
 הגוף כממלוקק היא שנייה, וכן י"ל בלשון
 המורה כהנים כפי הנוסחה שלפניו שהיא
 בלשון רש"י ז"ל דלע"ג דכאלך מורנה
 בני "וכל צים ישראל יצטו אם השריפה"
 קאמר שהיה שריפם נמטה וגוף קיים
 וליף מניה לשריפם כמ כהן ואמה ומה,
 מכל מקום לאן ענה להוכיח שלא נשרף
 כנגדיהם ולא מירי משריפם הגוף שאין
 הכרת כזה מן הכמות דאומם ולא כנגדיהם
 ד"ל שיהיה גם שריפם הגוף כמ"ש כש"מ,
 והוא נכון כצדו הדברים כמ"ל.
 ועיין כצנב סוף פרק אלו קשרים (קני):
 וממנו ככדו יקד כו' דר' יומן
 קרי למאיה מכבדומא כו' כשריפם בני
 אהרן כו' עיין שם כש"י ז"ל ונמהיכ"א
 שם וקצמני, ועיין כש"י ז"ל נשיל זקנה
 (סיון מ"ד), וכלברי הלל"ם כפסמים דף
 ז', וקונטרס מספד רב (ר"ה היה הפסקתו)
 הגלפם שם מקי"ה כממני בעינין זה
 דברים נאומים כמ"ל ע"ש:

פרשת חוריע

ובמה שדקדקו על מה שכמע רש"י ז"ל
 שלא נשרפה כנגדיהם אלא נשממם,
 דה"ל שגם גופם נשאלו, נלמה כיון דנמד
 קרא ד"אשאים כממנוס" אין הכרת רק
 על הנגדים שלא נשרפו ולענין אם נשרף
 גם הגוף מו לא מליא כפלוגמא דאמוראי
 כמנהגהרן וריון שכמע מלמד כו' לא כמע

דלשון "הפך" לא משמע על המלה רק
 אם נשמנה ממלה זה למלה אחר,
 כדה מפוראית: ז"ל

ראשון יצוה"ל אפרים קמב י"ג ע"ג

ואילו צרע חרובים, משהו — סגורו' בלומר, משה של סגורו וכליאה, הרי שהחזקתם הוא באופן אחר, אלא שם נאז את "ע"י שבצורתה היא החולה, ואילו זו שבצורתה היא באמצע חוה, לא דפד הנגע את עיניו היינו שיתחפר מצרעה לצרעה.

והוא שאמר בוח"ק (ח"א — סי' א) ועל דא חייב (במדבר כ"ט, ל"ה) ביום השמיני צרעה תהיה לכם, מאי צרעה כחצובו בנישו, כל מה דנבישו מאינון ברכאו שלאין לא ינקו מנינה עמין אחרנין בר ישראל בלחדייהו, ובגין כך חייב : צרעה תהיה לכם, לכם ולא לשאר עמין, לכם ולא לשאר ממנו, היינו שעצרת היא כנוס כל ההשערת לעוברת ישראל בלבד, והרי זה בניגוד לצרעה המועדת רק לעברים (כנ"ל) אלו לעברים אבל אתם לאכול ולשתות ולשמהו.

וזה שמצינו (במדבר רבה סי' ד) הגירסא במקום ולשמהו — לעסוק בחורה. כי : סקרוי ה' ישראלים משמחי לב, שע"י החורה זוכים לשמחה ולענג, ומתחפר מנגע לענג וצרעה לרעה. כנ"ש (כנ"ל מוה"ק) כההוא זמנא (בעת הגאולה) אחמר במשה וכל ישראל : אז מתענג על ה' בב"א.

ברוך ה' אלהינו ה' עשה נסים ומוצאות לנו יי' אלהינו ה' יצאנו ממצרים

וממלא, כל מורי מצרים" היינו שבגאווה זקוק לנגעים, "בגוונא דטרעה ומצראי" והייש "הירקושי" כלומר אין ברעה למשה מנגע.

ובמקום שהמצינו הם לנים, כמ"ש (שמות רבה פ"ג) ער"כ (משלי ג, ל"ד) אם ללצים הוא יליך, שהוכנה לטרעה הרשע, וזה שאומרים במיט לשבה הגדול, "וגאלם מבעלי לצדי", והסיבה שהשיי"ת יסיר מאתנו כל חולי וכל מורי מצרים הרעים, הוא בליל "אשר ירעה" כלומר ה"רעה" שיש בישדאל, שמוכנה הכנה ועונה כמיש (במדבר רבה פ"ג) דעת זה המכיר את כוראן, ולפיכך, ונתנם בכל שונאיר כאמור : אלו לעברים, אבל אתם לאכול ולשתות ולשמהו.

7 וראה הכהן את הנגע, והנה לא הפך הנגע את עינו (נה)

משרת הכהן להפוך מנגע לענג

כבר נתבאר שענג ונגע מתחלפים, והנה חסדיו הכהן הוא לעורר רחמים וחסדים על מי שזוקק לכך, ולפיכך היה צריך מי שנוצטק לבא אל הכהן, וכבר ידוע ומפורסם מה שכתב ה"תולדות יעקב יוסף" (נה) בשם רבינו הנפש"ש ז"ש, כי הגור דין הוא אחריתו, ויכול לעשות צירוף אחר מן אחריותו אלו ממש וכי, דיכול להפך ע"י תפילה אחריתו צרה שיהיה צירוף אחר רעה — להקדים את ה' לאת צ' — זה שאמר (פנה"ר ד"ד, ב') לעולם יקדים אדם תפלה לצרה, שע"י תפלה מקדים אחריותו צרה שיהיה רצוה.

ומקור לדברי קדש בוח"ק (ח"א — י"ט ב') ויאמר אלקים יהי מארת — מארת חסר דאתברי אסכרה לדביי וכי מארת כר אחתקנה סיהוא אחתפן אחרון, אמרת (לשון אמירה) ה' צרופה מנג הוא לכל החוסים בו (תוללים י"ח ל"א) מנג הוא על כל אינון רוחין בישיין וכי, לכל אינון דאחידן ביה בהימנמנתא דקב"ה.

ונחזי אנן מה שכתבו בשם הרה"ק ר' יצחק אייזיק ז"ל בעל "ברית כהונה עולם" שההובל בין ענג לנגע הוא בזה, שב"ענג" את ה"ע"י קודמת ואילו ב"נגע" את ה"ע"י הוא לבסוף, וזה שאמר הכתוב : הנה לא הפך הנגע את עינו, כלומר שה"ע"י שבנגע עריון לא נתחפר מרעה לטובה — מנגע לענג, מה שמסיל על הכהן לפעול בראייתו הקדושה.

ומצינו בוח"ק (ח"ג — פ"ט ב') נגע דינא תקיפא, הרי שהצרעה רומזת על הדינים שצריך הכהן להתקיים.

והראת דבר שלא כי "צרתה" אחריות, "צרתה" ועל "צרתה" התרגום הוא, "בנישי"

10-15 קטע ה

לכא זכר, וכו' לא נשנה כן נהנה לשל לך כצוה מצול
 מה שאין בו (קמא) משפחה זורחיה של מה ער מצרכים שנמנהל מסד בשולם שבוה מזה מצרכים שנמנה, ויכול למתק דינין בשולם שנמנה דינין מסד ומשנה מסד מן הדין לך קיצל שכן כולם וכו'.

ובזה ייבן (קמא) וי' מצול מלמטה בשמחה, כסבה הוה על פני פני הארץ אומנם, לכה למר משמחה הנה שלא ידע להשכר מן הנה לכה ונמנהל למען, לך ענה הישול והרעמים במלואות שבוה חולר שמחה היש חולר אשר שבוה חדרה כמו שכתב בשמחה היש חוה (אמר ש"ס) יע"ג, (קמא) ופני יד שקיצל

נועם פתולדות

לזכות הדורות, ואין סבה שיגיע לו ויקבל שכר הדורות.
 (קמא) אברהם שהי' מרתו חסד הי' יכול להמתק הדינים בשרשן ולמצוא בהדין שורש חסד ולעשות חסד מן הדין, והשפיע חסד לכל העולם, לכן בדין מגיע לו שכר כולם.

(קמא) מלחמה אשר באיצנים, הסבה לזה הוה "הצד" הצורך אומנם, היינו שתיבת "הצד" שהוא אותיות "צד" לא ידעו להפוך לאותיות "דצה" שעל ידי זה יהי' רצון ומיתוק הדין בחינת "צד" ואור, ועצמה היעוצה הוה "והרעותם בחוצות" שכתב העקדה שהוא תואר שמחה והיפך השופר שמונה על חודתו, ועל ידי שיקבל הכל בשמחה יתהפך תיבת "צד" לחיבת "דצה" ויהי' עת רצון, ואז "ונרשעו מאויביכם" (קמא) ראה את (קמא).

אמנם יש לומר כי מה כצו כולל השם ומעור למתן דינין בשולם למלואו לא ענה מסד וכו', רק קודם ענה מצרכים לא נמנה מסד בשולם, (קמא) וה שרשן חמישי יצ"ל וברשי"ל) ומש מזה צמח ער מצרכים כי מתינו סוף של מקום וכו', ומשנה מצרכים לא מסד לשלם.

ובזה ייבן משנה שפיר זורחיה ממלך פד מה לכרוע כמח מרד ארסיס לפניו ענין סחורות היו ממשפין ונמלין, ומל מקום כאלו חש אולי יבא חסד לדין שירגל למתן דינין בשולם.

נועם פתולדות

בלי ציווי מהישי"ת, אלא וירא ששיניהם שרבונוהו בהציווי הי' על חלון ועל אבן טובה, ונה בחיבת צדו הבין חלון, והישי"ת רמז בחיבת צדו לעשות ולתפן תיבת "צד" לחיבת "דצה", וכו' יהי' צדו ואור לחיבתו.

(קמא) וימת חנה כהרין, כרשיז"ל נתיין הפוכה שער אבום הי' חרוץ אף בעולם, נמצא שכימי מה לא הי' עריין מרת חסד בשולם, ולכן לא הי' יכול מה להמתק הדינים בשרשן ולמצא בהם שורש חסד.
 (קמא) הקב"ה אמר למה צדו מעשה לחיבתו, הנונה שתיבת "צד" יעשו; והיפך לחיבת "דצה" שיהי' רצון ומרת חסד בעולם, אבל מה לא מצא מרת חסד, ולא הי' יכול להמתק מרת הדין בשרשן, ולכן בא המבול לעולם, נמצא ולא פעל כלום

לכא זכר ויפי זכר למתן דינין בשולם כמלך לשלם, ופירא למרר חמישי יצ"ל (סבה הי') לדיקים מהפנין מרת הדין למות כרמתיים.
 ונה לא הצין זה, (קמא) או לא זכה, או לא יוכל, וסבר זכר הוה מלון, (קמא) ולכן וישמח מה חס מלון המוצה, דקשה כה לא משמחה לשפית מלון רק חסר לי' זכר, וי' חומה דסבר כמתן דלמה זכר היינו מלון, חס מן קשה למרד מלון דלמה זכר יצירה לי' זכר הוה לפני טוב, ולכן מה שפיר מלון, ללא שמש מינה דשתיבת מלון, והיינו לפערת מה כי מלון, ונאמנו כהם ומעור זכר רמז כמלך למען.

נועם פתולדות

עפ"י, ואמר גם זו לטובה, ונעשו נסים על ידי עפר הזה, ויקבל עור מנונה מהמלין, ששם הורעה בעצמו נעשה טובה, ויהו ענין רק לנחום איש גם זו והדומין לו ולא להכליל כולו.
 (קמא) היינו שתיבת "צד" מעשה ותחליף לחיבת "דצה" וכו' יהי' "צד" ואור לחיבתו, והוה בחינת צדיקים מהפנים מרת הדין לרמתיים.

(קמא) מה לא הבין צווי השי"ת, או לא רצה, או לא הי' יכול להמתק הדינים ולעשות מצדה רצה, ולכן חשב רצוהו כוונתו חלון, ופחה חלון לחיבתו. (ראה את קמא).
 (קמא) ככתוב ויפתח מה חלון החיבתו, ובעשיית החיבתו לא מציעו שצדו לו הקב"ה לעשות חלון, ולמאן ואמר צדו פירשוש אבן טובה קשה היאך עשה מה חלון

ושרת רש"י מדמו על הכותש צדור הוא צלולט שבה מכה מרמף וכו', ומתוספת דמה שירת רש"י כי מה פניו זה לזה, ושרת על פי משל וכו'.

וגרואר ל דשניס לחת שירת רש"י ומתוספת, נמס) דומה ר' שמשון בן מנשה

ז' דף י"ח נס) דומה ר' שמשון בן מנשה חומר משל על שמש גדול שאלמד מן השולש

שאלמלה לא נהקלל המש וכו'. ממנו מה שבי' הוא הוא וכו' וגם שאלמד מעללות השולש

שמש גדול המכר לשלל חלל ומירי כגולה כמו למכרם שבידך מילך הכס וכו' כסופ פדיון

הוא שמש גדול, וכמו שדלשו (ירי) ברכות פ"ט ד"ה) נמס"ט) ומלמח את לנצח נאמן לשער

שע לנצות וכו' הכס וילך כסופ, וכו' (כ"ב י"א) שכתלשו צלורו כמכר לשלל, וכמו שאלה אלימור

פנר למכרם (כ"ד ס) על ירי ששמש למכרם

נועם לתולדות

הקב"ה באיזומל שהוא מכה בו מרמא, כמו ויצת אש בצילון, והתקון יהי' אני אהי' לה

חמת אש, והתוספות דחו פירוש זה ראין ענין זה לזה כלל, וכאן לא הי' הקב"ה

מכה רק הם קלקלו, ופירשו במשל לכן מלך שסרה עם אחת השפתות, וטרודו המלך

מביטו, וחזר על כל השפתות ולא קיבלו אותו כביהם רק אחת שחטא עמה קיבלה

אותו, כן לפי שחטאו בהאנה לכן נתנה להם התאנה עלים לעשות תגורת.

(קמב) אחי"ל שאלמלא לא נהקלל נתחש הי' משמש גדול, שהי' האדם שולחו

לצפור ודרום להביא לו אבנים טובות וגם הי' משתמש עמו למלאות גנתו עפר, והנה

נתחש הוא היצור, והגם שנאמר מלשמש העולם אבל נשאר ליחדי סגולה שמהפכים

ע חסד שנמנון לשם שמים, וה פניו נמס) דומה ורמזו ס"ם (כ"ב ס"ה) מר

זרמזו ס"ם (כ"ב ז') וכו' צדור לח למכרם צלל שמשלשו צלורו וכו', כי הכתיב היין

צמח וכו'. צמח וכו'.

ורבן גם כן שגומח (קמג) (כ"ב ס"ה) מר ספר צח הי' למכרם וכל שמה,

ומר ספר צלל גומחילוי בן וכו', ומר חמר חזק ומר חמר חזק ולא פלוגי, כי צח הוא

יין ונצורה, וכן צח הוא רמזים כמו שכתב צמח"ס (.) ועי"ג, והוא עשה מדין ונצורה

חכד ורמזים, והסך צח ששמה צ"ל צ"ה"י צ"ו וכו'.

ועף פי זה נפאל צ"ס דמכריון פ"ח דף פ' ממיל חילן שאלמ ממו חזם כרמזון

ר' נמתי' חומר חמלה הי' (קמג) שמדבר שקלולל בן נמנון שאלמד וימסור מנה חמלה,

שמסיה אדם לעבירה, שעושה בזה שלחות הש"ת.

(קמב) השלישו ביצור, הכולנה שהכריח את מדת הדין והכריע אותו ועשה ממנו

מדת חסד.

(קמג) כח הי' לאברהם ובכל שמה, הכולנה דמרת הדין וגבורה הוא מסטרא

תוקבא, ואברהם הפך זאת למרת חסד ועשה מזה "בן" בדינת וכו' חסד, כי

"בכל" בגמטריא "בן" באופן ששני הדיעות אמר ואין שום מחלוקת.

(קמד) אילן של עץ הדיעת שאכל ממנה אדם הראשון הי' של האנה שנאמר ויחפרו

עלי האנה לכסות ערותם, שברכר שקלקלו בו נמנון, ופירשיו"ל שזהו מדתו של

וממולמד ומציה מצור שנקרא מרת, שהוא ליק מנחמה דין ונצורה ולשורר מרת חסד צעול, ושל ירי זה נמשך על צמנו גם כן מדת א מרת

חמבר, וה נוס ונמשך לעי גדול ומכרן וכו' צרכי, נמס) וכמו שכתבתי לקמן (חיי י"ד י"ט) (כ"ב י"ג) נמנון לן רמזים ונמנון עי"ג.

וכן שש (קמג) ויקח חמסית חת שרה חמתי, לזה למר (והי"ק ל' עט) כגוף שנקרא

שרה, לקחו צמדת חסד, לזה למר כגשמי אליגה ונמי' ולרזי כגוף שש מלך חסד,

(קמ) כמו ככל (ויק"ד ל') שבי' חילתו וסמל כמלות כגוף כרי לעמול חסד עם חמסית

וכי', נמס) וגם חת לום (והי"ק ל' פ: כס"ח) הוא כולל הכס נעשה בן חמתי, על ירי שמש

נועם לתולדות

על אחי, ועל ירי זה הי' "ירחמך" שהקב"ה ירחם עליך, וגם כאן על ירי

שאברהם יעורר מרת חסד בעולם ימשיך גם על עצמו והי' ברכי.

(קלט) אברהם לקח הגוף הנקרא שרה, ועשה חסד עם הגוף שנתן לו אכילה וכל

צרכי הגוף.

(קמ) הלל ככל יום אחר לימורו אמר שהולך לעשות חסד עם האנסגני שלי,

ושאלתו תלמידיו וכי ככל יום יש לך אנסגני, והשיב להם שהנפש היא אנסגני

בתוך הגוף, ועושה עמה חסד להאכיל אותה ושאר הנאות הנצרכים להגוף.

(קמא) היצור נקרא "ליט" לשון קללה, ואמר שגם את היצור הנקרא לוט

לקח אברהם עמו עד שנעשה "בן אחי" היינו שמצא אחותו ומרת חסד גם בהיצור, שאמר שהיצור כוונתו לשמים כמו

בשמה נספר מלכ לזה כמו שכתבתי בשם מורי"ל

ועף פי זה נפאל פסקו (בראשית כ) לך לך ממלך וממולמד ומציה מצור וכו',

ולמשך לגוי גדול וכו', ויקח חמסיה חת שרה חמתי (ברשיו"ל) ימתי מרת צמנון עד חמס

הי' סתיו סף של מקום וכו', כי שם מרת הוא רמז שבי' פדיון רמזתה כרי גם מולדו וסמל

חלע מרן מורה על הדין והנצורה שבי' חו צעולם.

ובזה יוק וקמ) וילמתי הי' סל חמסית לך לך ממלכן מנחמת חליל שנקרא חר,

נועם לתולדות

(קלו) תרת הוא אותיות "רחח" לשון עידן רחחא וכנס, וגם שם המקום "חד" מורה על בחינת דין וגבורה, כמו שעל

וימת תרת בתוך פירשיו"ל עד אברהם הי' תרון אף של הקב"ה.

(קלז) הי' אמר אל אברהם לך מארצך, הנקרא "חד" המורה על תרון אף השולש

בעולם, וממולדת ומבית אביך, הנקרא "תרת" אותיות "רחח" לשון ריחחא וכנס

מדת דין וגבורה, ממרת דין וגבורה האלו לך לך לעורר חסד בעולם, ועל ירי זה

ימשיך גם על עצמו מרת החסד שיהי' ואעשך לגוי גדול ואברכך והי' ברכי.

(קלח) האלשיך פירש נתנו לך רחמים ורחמך, שכבאשר הקב"ה דוצה לרחם על

האדם מוזמן לו שיעשה חסד ורחמים עם מישהו, ועל ירי זה נתעורר מרת רחמים

בעולם ומרחמים גם עלי, והנה נתנו לך רחמים, היינו שידומן לפניך שאחיה תודם

קט דברי הימים א טז

חרגום רב יוסף

הָאֲרָזִים אֶת־הַכַּפֹּזִים תִּבְּלַ בְּלִתְמוֹת: לֹא יִשְׁמְרוּהָ
הַשָּׂרִיסִים וְתִגְּלֵל הָאֲרָזִים וְיֵאמְרוּ בְּנֵי־הַיָּהוָה
מִלְּפָנֶיךָ: לֹא יִרְעֶם הָיָם וּמְלִיאֵי הַיָּם יִגְלִצוּ הַשְּׂדֵה
וְכָל־אֲשֶׁר־בָּהֶן: לֹא יֵאָזֵר יִרְגָּזוּ עַצְיָ הַיָּעַר
מִלְּפָנֶיךָ יְהוָה וְיִהְיֶה כִּירְבָּא לְשִׁפּוֹתָם אֶת־הָאֲרָזִים:
לֹא הָרֹדֶף לְהַחֲלוֹת בְּכִי שֹׁבֵב בְּכִי לְעֵלְוֹתָם הַכְּפֹדִי:
כִּי־יָהִי: עַל־הָאֵל עֲשֵׂפָה דִי־יִתְּנֵהוּ אֲחֻזְיָא לְמִדְּרָא בְּלִי יְהִיבֵי אֲרָשָׁא: לֹא אֲזִידוּ בְּקֶדֶם יְיָ אֲרָם שֹׁבֵב

רש"י

הָאֲרָזִים אף תבון תבני בפי תבובם. מלך נכבד לני אנו מיום המנוח נכסוק זה, אלא ממנוח הודו אים כפולע קולועים וילאס נמנו, או הוא מטיל עלי קרעו כענו (מילאס קר), וגם אמרו הישענו פלועים יימר אלניה, והם דולעים נמנו יימר עליה אלה ישענו נמאמו ממוח, ולפי המנוח (גם קו) יירתי כל נמיהם. ומנו היקיעה נמנו אינו עושה כן, כפולע ילאס נמנו או מכן מל כל ממונו, שיהא עושה נקמה מלמסיה והילאס ממקוריהם וזאלר ממקומה וליה ממנוטוטם, לכן חילו מלפניו כל הארץ, אך אל מואנו כי לא יעו הקיעה כי אל למקן יעולס ליענו. מלל כפולע הנקמה דולעים ממו ומוטלום, או ילפכס וילעס: (ל) ישפודו וילעלום ותנץ הארץ וילאסו בננים די מלך. כפכס רמ (ממגל) מולך הכל נעלס, שאינו ירעסו אל יע ענף זרני, מלל כפולען הקיעה ילעמו הקעים ומלל הארץ, וכל הקיעס ילעמו עמה מלך כי שפחלו לני מל הארץ: (ג) ירעסו הים ויפלואו. כל נקיים נכס, דוגמל לנו נמס כי עשה כי (קשיה מן נכ, על שפחלו לנו מל הארץ, ועל מללע סולל לנעסו מלעס כפלמס: (ל) הודו לר' כי שוב כי אשור'ס חסד. וה נעטו (שי"א 6 יג), מכלל שנענון מלל שיעור וענו

מצודת ציון

הַשָּׂרִיסִים וְתִגְּלֵל הָאֲרָזִים אף תבון, ורעה לומר אף אחת חבל עמדי על כן ובכסוף, ואל תהי נרעה ליעול כל הימים אשר נוד המקום לנכסו על עמדי: (לא) ישפודו וגו', ורעה לומר אף יבוא תגלה מלכותו וישפודו וירעסו השמים וירעסו צבאות השמים וירעסו הארץ: (ג) שפודו וגו', ורעה לומר הבריות המלאים אותו: (ג) ענין מליצה, לומר שפודו יתרה השמחה בעולם: מלפני ה', ורעה תהיה מלפני ה', כאשר יבוא לשפוט את הארץ, לשלם לכל אחד גמול כפעלו: (ל) כי פי שוב, כי ה' הוא טוב לכל וכי הוא עושה חסד לעולם:

רש"י

אמר ירעם הים ומלואו יעלץ השדה, וכן אמר וכל עצי השדה ימחאו כף (ישעיה ג' יב), ואז יאמרו בקרבן גליות ההרים והגבעות יפצחו לפניהם ונה אלה לאלה הודו לה' כי טוב כי לשלם חסדי:

חרגום רב יוסף

דברי הימים א טז

קט

וּמְבֹרָכֵי מַאֲד וְנִזְרָא הוּא עַל־כִּפְאֵלְיָהִים:
כִּי־בִי כִפְאֵלְיָהִי הָעַמִּים אֲלֵילִים וְיִהְיֶה
שָׂמִים עֲשֵׂה: לֹא־יְהוֹד וְהָדָר לְפָנֶיךָ עַל וְחַדְוֹת
בְּמִקְדָּשְׁךָ: כִּי־יִרְבֹּה לְיִהוָה מִשְׁפָּחוֹת עַמִּים רַבִּים
לְיִהוָה כְּכֹד וְעַל: כִּי־יִרְבֹּה לְיִהוָה כְּכֹד
שָׂמֹ שְׂאוּ מַנְתְּהָ וּכְפֹאן לְפָנֶיךָ הַשְּׂתַחֲוֹת
לְיִהוָה כִּי־יִרְבֹּה מִשְׁפָּחוֹת עַמִּים רַבִּים
לְיִהוָה כְּכֹד וְעַל: כִּי־יִרְבֹּה לְיִהוָה כְּכֹד
שָׂמֹ שְׂאוּ מַנְתְּהָ וּכְפֹאן לְפָנֶיךָ הַשְּׂתַחֲוֹת
לְיִהוָה כִּי־יִרְבֹּה מִשְׁפָּחוֹת עַמִּים רַבִּים

רש"י

הַעַמִּים נְשִׂאֲוֹתָיו שטפה עם הארץ: (כ) כי כף אלצרי העמים אלצרים. מהו, מנשה יד זלם, לפי שאלעני הוא אלוהים אמם: (כ) הדב יר' ודוגמנו כנענה מנבוק (נ י) מה היעני ספל כי משפחות עמים. ומה יענו לו, מלפס כנר וענו: ספלו ילכו וגו', עד לעסות אללים אללים: ודי' (כ) הדב יר' ככר שבו. עמו אליו והוא ארון שמים עשיר. כלללים כמני (גס) נעסות, מלל הקיעה עשיר ומלך וכל נעלס: (כ) הודו וירעו עניו וחרדות כמקובו. מלל האללים וירעו לפניו עניו וחרדות כמקובו. (ל) וירעו מלפניו כף

מצודת ציון

הַשָּׂרִיסִים וְתִגְּלֵל הָאֲרָזִים אף תבון, ורעה לומר אף אחת חבל עמדי על כן ובכסוף, ואל תהי נרעה ליעול כל הימים אשר נוד המקום לנכסו על עמדי: (לא) ישפודו וגו', ורעה לומר אף יבוא תגלה מלכותו וישפודו וירעסו השמים וירעסו צבאות השמים וירעסו הארץ: (ג) שפודו וגו', ורעה לומר הבריות המלאים אותו: (ג) ענין מליצה, לומר שפודו יתרה השמחה בעולם: מלפני ה', ורעה תהיה מלפני ה', כאשר יבוא לשפוט את הארץ, לשלם לכל אחד גמול כפעלו: (ל) כי פי שוב, כי ה' הוא טוב לכל וכי הוא עושה חסד לעולם:

מצודת ציון

אמר ירעם הים ומלואו יעלץ השדה, וכן אמר וכל עצי השדה ימחאו כף (ישעיה ג' יב), ואז יאמרו בקרבן גליות ההרים והגבעות יפצחו לפניהם ונה אלה לאלה הודו לה' כי טוב כי לשלם חסדי:

ברכה ל נגן רינגולד

נארות נתן

בענין "כח"ג כל השנה כרגל דמ"ג" *

— מדוע אצל כחן גדול כל השנה כרגל דמ"ג — שני פירושים
 למה שיו"ט מפסיק ואינו עולה לגבי אבילות — ההבדל בין
 שבת ליו"ט לענין "דברים שבצניעות" — ר"ה ויו"ט, האם
 נוהג בהם חיוג שמחה — ראייה חדשה בענין זה מדברי
 הרמב"ם — בזין אבילות בפורים — חיוגו של הכה"ג להיוות
 כל היום במקדש, האם הוא מזאוריינות — מדוע איסור
 פגיעה ופרימה שונה בכה"ג מבכה"ג הדיוט — לכישת האבנט
 הותרה לכה"ג גם במקום שנאסרה לכה"ד — באלו מקומות
 "תפארת וכוונת" של הכה"ג להיות — האם חיוגו של הכה"ג
 לשבת במקדש נהג בכל הזמנים — כה"ג שנטמא לענין הקרבת
 החביתין — אצל המצורע יש דינים הנוהגים מחמת טומאתו
 ויש שמחמת חיוג אבילות —

מס' מועד קס"ו י"ז: "מצורע מהו שנתהג צרתו כרגל...
 אמר רבא ת"ש "יתצרת" לרבית כה"ג והא כה"ג זכר
 חשנה כרגל לכולי עלמא דמי דתני דה"ג מקריב און ואינו
 אכיל" (אבל כולי עלמא בשאר ימות חשנה און אינו משלח
 קרבנותיו כדאמרין לקמן שלמים בזמן שהוא שלם ולא
 בזמן שהוא און וברגל משלח וכהו גזיל און מקריב כל
 חשנה אלמא כל חשנה לזידיה כרגל דמי וקתני דנתה
 בו צרעת תפשוט דכל מצורע נוהג צרתו כרגל — רש"י.)
 שמע מינה נוהג צרתו כרגל שמע מינה עכ"ל הגמ'.
 א"ר רבא ת"ש "יתצרת" לרבית כה"ג והא כה"ג זכר
 חשנה כרגל לכולי עלמא דמי דתני דה"ג מקריב און ואינו
 אכיל" (אבל כולי עלמא בשאר ימות חשנה און אינו משלח
 קרבנותיו כדאמרין לקמן שלמים בזמן שהוא שלם ולא
 בזמן שהוא און וברגל משלח וכהו גזיל און מקריב כל
 חשנה אלמא כל חשנה לזידיה כרגל דמי וקתני דנתה
 בו צרעת תפשוט דכל מצורע נוהג צרתו כרגל — רש"י.)
 שמע מינה נוהג צרתו כרגל שמע מינה עכ"ל הגמ'.

7 א) והנה שמעתי פעם מהגר"ד סאלאווייצקי שלי"ס"א מבוסטון שבאר כמח
 נחשב כל השנה כרגל אצל כה"ג שלא ינהג בו אבילות ואבילות. ותוכן דבריו:
 אבילות אינה נוהגת כרגל מפני שהיא עומדת בסתירה לחיוג של "שמחה יי"ש" ו
 מאמר זה נאמר לפני רבים בסעודת נומא דהילולא של דמ"ג כ"ק האדמו"ר מסארצווא
 * אר"ה ס"ג דמ"ק י"ד: בר"ה אבל כ"ק מביא בשם "יש שפירש"י שבר"ה אינו
 זקוק ל"ה בו שבמ"ח תש"מ.
 1. הנה אבילות ככלל אפי' בדברים שבצניעות. וכן היא דעת הרמב"ם בס"י ח"ג מהל'

נארות נתן

שירה הוא וכדלפנינו מק"ו. ולכאורה היה נראה לחלק, דרוקא בהלל הוא כן.
 שאין אומרים אותו על נס שבח"ל כיון דהוא אמירת שירה, משא"כ במגילה
 שהוא באמת רין קריאה ולא אמירת שירה, ורק משום ד"קריאת המגילה שבה הוא
 שמשמסמין את הנס והכל מקלסין תמכ"ה" (רש"י י"ל לעיל דף ד' ט' חשיב לה
 כשירה. אך ליכא למימר הכי, לפי דברי החדושי מרן רי"ו הל"ה הל"ה שהוכרח
 בדבריה, שגם הלל רי"ח ימים אינו בחורה שירה אלא בחורה קודת. והיינו שקורא
 פרקי שירה, ומפי מוסף למגילה. (והנה לכאורה מוטבין שהלל שירה הוא חזינו
 דלא כהגר"ז זצ"ל, אך באמת להיפך הוא, ומכאן ראה לדבריו, שהרי מדמים
 כאן ההלל למגילה, הרי שבחורה קודת הוא כמגילה, וגם מדברי ר"ג חזינו הכי
 וס"ל דקריאת המגילה היא היא ההלל, הרי שאין כאן אמירת שירה אלא בחורה
 קודת הוא וכמו המגילה, דדינה הוא רין קריאה ולא אמירת שירה וכמו שכתבנו
 לעיל, ועל כרחו דתחזיקוהו מקוד שירה משום פרוסום הנס והשבת החדיה עליו.
 וכמ"ש בגמ' ברכות י"ד בהלל ומגילה פרסומי ניסא.)

וכתב בדבריו לחלק, דרוקא על נוסח ההלל אמרינו דאין אומרים אותו על
 נס שבח"ל משא"כ בנוסח אחר. ובאמת היה אפשר להשיב זאת, דתפסיק הנאמרים
 בהלל הם פרקי שירה, עפ"י מה דאיתא פ"ג ממסכת סופרים הלכה א', דלכלל
 מובהק כותב תהלים כולו כשירה. משא"כ במגילה. ואף דאיתא סופיק דמגילה
 דעשרת בני המן נכתבים כשירה, מ"מ המגילה כולה אינה כשירה.

מכל מקום ליכא למימר הכי, שהרי בגמ' ערכין שהוכרח, הקשו על ר"ג
 דאמר קרייתא זו הלילא והא אין אומרים שירה על נס שבח"ל, ולא הקשו כד
 על רבא, וכמו בגמ' כאן, וצריך לומר שבאן הקשו מנח דיוק, דהיינו שדוקא
 משום דאבתי עבדי אחשוורוש אנו ורק משום דקרייתא זו הלילא לא אמרינו
 הלל בפורים, ולא משום דאין אומרים הלל על נס שבח"ל, והוה מה שקישו
 דוה נגד הברייתא. אך בגמ' ערכין, לא הקשו מנח הדיוק, דמה אין לחקשות,
 ורק על ר"ג הקשו דקאמר בהרי"א דאמרינו הלל בפורים דקרייתא זו הלילא, ולכך
 הקשו רק על ר"ג ולא על רבא. דל"ג קשיא היאר קודת את המגילה דהיא הלל
 על נס שבח"ל, והכי מבואר שם ברבינו גרשום ז"ל דקשיית הגמ' היא על
 קריאת המגילה גופא, וכן משמע שם בח"א למהר"א ז"ל הרי שהלל של אין
 אומרים שירה על נס שבח"ל הוא לאו דוקא על נוסח ההלל, אלא על כרחו
 צריך לומר שהוא רין של הלל, וכל שיש לו רין הלל אף שהוא בנוסח אחר כמו
 המגילה, נמי אית ביה האי כולל, משא"כ באם אין לו דין הלל שפיר אמרינו
 אף שמקרי שירה, (ועל נס דיצאית מצרים שהקשו בגומא, הקשו רק על הלל
 ולא על שירה הים, וכדאיתא להדיא בערכין שם) וכמו שמשורש הוא כן. לפי
 הנדבסא דאין אומרים הלל על נס שבח"ל.

צג בארות נתן

המבים הללו עומד האדם לפני ה' שהוא מצב של שמחה ממילא נרחיית האבילות. מברירה ואת אצל כר"ג כל השנה כרגל דמי" לפי מה שכתב הרמב"ם בפ"ה הל' ז מהל' כלי המקדש וז"ל: וכתי יהתי לו מזבן במקדש והוא הנקרא לשכת כ"ג והמארתו וכבודו שיהיה יושב במקדש כל היום וכי עכ"ל. ולתיות במקדש משמעו לעמוד לפני ה' דבר המזוהב בשמחה ורחוק אבילות, עכתי"ד.

ושנתו שוביכו ותבדו ומנצו מועדכו בחווא, עכ"ל. וע' בשא"ש סי' קיב וששה בבורת אורי, הל' ראש השנה, סי' תקצ"ז, עפ"ק א', אות א', שדנ בענין שמחה ברי"ה וירמ"ס.

ושמתיי מהגור"ד סאלאוויצקי שליט"א מבוססון שהוכיח שחיוב שמחה נתה בפיגם אלו מדין המשה במ"ק י"ט. שרי"ה וירמ"ס כרגלים דמי לגבי דחיית אבילות ודתי ענין דחיית אבילות נובעת מחיוב השמחה כמבואר שם י"ז: איתי פשה דרביס (שמחה) — רש"י ותי עשה דיקורי". וכו' הוכיח מלשון המש"ב בהל' תנכה פ"ג הל' ז עכ"ל. וז"ל: אבל ראש השנה ויום הכפורים אין בהם הלל לפי שהן ימי השובה ויראה ומחל לא ימי "שמחה יתרה" וכי עכ"ל. ומשפט שמי שמחה הם אלא שאינו ימי שמחה יתרה. והחבל בקיום חובה השמחה בין רי"ה וירמ"ס לשאר הרגלים הוא, שבי הרגלים נצטוו על הפסחיים מטובים המביאים את השמחה ואילו ברי"ה וירמ"ס עיקר השמחה היא בלב עצתי הגור"ד סאלאוויצקי שליט"א.

ויש להעיר קצת לתי דברי הגר"ד שליט"א שהמחייב של השמחה הוא היות האדם במצב של ילפני ה' וכפי שובאנו בשמו בפיגם שבג הרגלים ובר"ה וירמ"ס האדם נמצא במצב של לפני ה' וא"כ מה נשתנה שבג הרגלים המצב הזה מחייב "שמחה יתרה" ברי"ה וירמ"ס שדי בשמחה שכלב ז

ובעיקר הנידון אם חיוב שמחה ברי"ה וירמ"ס, ע' בלשון המפרי במדבר י"ט: "וכימים" אלו שבתות, ר' נתן אומר אלו המידים: "שמחתם" אלו שלש הרגלים: "ובמקדש" אלו רי"ה וירמ"ס (גירסת הגר"א). אבל יש לי ראה כדורה שיש חיוב שמחה ברי"ה מסוגיית הגמ' במס' שבת קמ"ח: ער"ש.

והשבו להביא ראה שאין חיוב שמחה בירמ"ס פסוגות הגמ' במ"ק ט. שלפי הרי"א ודעה הגמ' להוכיח את דין "אין מצדיון שמחה בשמחה" מה ששלמה המלך עשה שבעת ימי שמחה לתוכה הבית באותם שבעת ימים שלפני זה הסוכות ולא המדין עד זה הסוכות (עיי"ש בתוס' ברי"ה איבעי וכי' שבארו שהלכות בהן וזה שלא היו צריכים להחבל וכו' כה רב מלאכה). קשה שדוידין אר הנגז שמחה בירמ"ס ונגז' שם לחלל איתא "איך פרנ' אר" ויתנו אותה שנה לא עשו ישראל את יחוד"כ (לפי ששבעת ימים שלפני סוכות כל יום עשו שמחה ומשחה — רש"י) וכי", דדנו שם אר החר' לים לאכול ביוח"כ ועל חיוב השמחה לא דנו כלל, ודו"ק. עדיין צ"ע ואכ"פ.

ויש לי להוכיח שחיוב שמחה נתה גם ברי"ה מלשון הרמב"ם בפ"ז הל' י"ז מהל' ירמ' שכתב וז"ל: שבעת ימי הפסח השמחה נתה גם ברי"ה מלשון הרמב"ם בפ"ז הל' י"ז מהל' תוס' המענין חייב אדם להיות בהן שמח וטוב לב הוא ובינו ואשתו וכי בניו וכל הרגלים עליו שונאמר "שמחת בחגך" וכו', עכ"ל. ואם נאמר שרק בג' הרגלים נצטוו על השמחה איך אחר שכבר פרט הרמב"ם את שבעת ימי הפסח ושמחתו וזה חתה בהן והשלישית קצת את שאר ימים שופים: הרי לא נזכר אלא יום טוב אחד והוא העצרת ובעל כרחי שהוכחו גם לרי"ה. והצעתו אצתי זו לפני כמה גדולי חז"ה חתמה והם הם מדת לא העירו האחרונים — שדנ בנושא זה — מדברי הרמב"ם הל'.

צג בארות נתן

מבואר במ"ק י"ד: "איתי עשה דרביס ודתי וכי", פירוש שהעשה של שמחה י"ט דחה לחיוב האבילות. והנה המחייב לשמחה, הוא היות האדם במצב של עמידת "לפני ה'" כפי שזמאר בכתוב "שמחתם לפני ה' אלקיכם" וכמו גם החיוב לעלות לרגל ולהיראות בעורת "לפני ה'", כל גם בפסוק "הורו לפני עון ואחירה במקומי" (דברי הימים ט"ז: כ"ז), פירוש שבמקום השכינה שם נמצאת החורה... גם ברי"ה "כיון דלופרון קאתי כלפניס דמי" (רי"ה כ"ו) ולפני ה' מהי"ם שמחה. וביד"כ שהוא יום השזובה ומחילת עונות ממילא יש כאן עמדה "לפני ה'": "כי אם עונותיכם היו מברילים בניג וביניכם" (ישעיהו נ"ט: ב) 2. והיות שכל

אבילות שאין נחתין דרביס שבצנצנא במעיר. ונראה לכאן שיטתם באופן חדש, שונה מן המבואר בפנים, כי נראה שקיים הפול עקרוני בין חיוב השמחה נתה בירמ"ס לחיוב עונג הנהג בשבת. חיוב השמחה בירמ"ס הוא מצב שהאדם חייב להיות שרוי בו: לעומת זה חיוב העונג מסותר לכדי ולעגן את השבת כלשון הכתוב "וקראת לשבת עונג" (ישע"י נ"ח: י"ג). רש"י שמתענג בה במאכל ומשחה מכדי הוא את האדם אכל אין בהם שדברים שבצנצנא עומדים, אכנס, במחירה לחיוב השמחה של האדם אכל אין בהם פניעה בבכור השבת, ולכן בירמ"ס שראתם חייב להיות שרוי בשמחה אינו נתה גם באבילות של צנינצנא משא"כ בשבת אין טיבה לאטר דרביס שבצנצנא. אבל אבילות של פרטיא פניעה היא בבכור השבת שנתחייבנו לכבדה ולענגה, ודו"ק.

וכדברינו שחיוב השמחה בירמ"ס אינו חיוב של פעולות מהלכות לפניה חייט אלא חיוב להיות במצב המדין של שמחה. מצאתי בספר פוסק בפה לרגלנו הרב אריה סומרנצב"ק זצ"ל (עמ' קצ"ז, ק"ח) וז"ל: הממז"ד הגאון ר' דביסס שליט"א (צ"ל) שמתיר שאמר דהא דאין שמחה אלא בכשר ויין וכבר צבנצנון לאו דמקיים בהו עיקר פזנה שמחה. חיוב דרביס אלו אינו אלא משום שהם מצוירים עיקר פניעה שמחה הוא לשמחה פושם כראותה כמדרך רבה שה"ש פ"א: זה היום עשה ה' נגלה ומשמחה פר. אבל בפורים כיון דכתבי "שמחה" נמצא שהמשה צנצנה היא היא נתה המצוה בלי שום תכליתם של שמחה, עכ"ל.

ויש להעיר שלפי סדרו של הגר"ד זצ"ל לחלק בין חיוב שמחה של פורים לזה של יום, ובצורה דברינו לעיל בוסבר החילוק שבין שנת וירמ"ס לגבי דרביס שבצנצנא. יש לבאר היטב שיטת הראש והמחל"ש מהותיים מהותובוטו במ"ק דף כ"ח: את פ"ה. הם סוכרים שבפורים נתה דרביס שבצנצנא ולא גרע משבת, אבל דרביס שבפורים לא משום דכתבי ימי משחה ושמחה (אמר ט: כ"ב). והדברים צדכין באור שאם ימי משחה לכאר כך: בירמ"ס שחיוב השמחה אין לו כל מטרה לגבי היום עצמו רק הנבואה הוא שצנצנא לשמה בה' ובה גם דרביס שבצנצנא פוגעים בשמחה הנבואה. אבל בפורים של שמחה ישל שאותו פעולות באה כדו לחת למי הפורים את התבנית של ימי משחה מסוימות ולי דרביס שבצנצנא עומים במחירה לצביון של ימי משחה ושמחה. אבל לגבי דרביס שבצנצנא שוח פורים לשבת. מפני שאין כל חיוב על שמחתו של הנבואה בלב, ודו"ק. והשורה לשון הרמב"ם בהל' יומי פ"ז הל' ז' י"ז "וחייב אדם להיות בהן שמחה" עם משכת פ"ג הל' ג' שירמ"ס יום י"ד... לחיוב יום שמחה ומשחה" וכו'.

ומה שהצאנו בהתבונן על החורה (וקראת כ"ג: י"ב) המייחס לנתנו פון עוזאל (ע' בבבארא וכו' לנס' מגילה ג. בספרי בארוים לתקופת בית שני) שיש דין שמחה בירמ"ס וז"ל... בתשת יומין ליראת בעדתי רמשא הוא עד רמשא חזרו תתון דימותו דומכון

2.

מקבילים לעומת ג' המצוה ת"ל תפילין ציצית וכוונתו לעומת שזכו למצות תפילין שבתוכו וכשיש שלא וכה נלקח בנגיע גומו ולעומת ציצית שבתוכו עכשיו נלקח בנגיע בדרים, ולעומת מוזה שבתוכו נלקח בנגיע ביתו, ויש לומר שגם בנגיע גומו לכו שום לעומת תפילין יש שלשה מינים בדינים חלוקים, לעומת שלשה דברים שבתפילין, של יד, ושל ראש, וקשר של תפילין מאחוריה, שמבאר בכתיב האר"י ז"ל שנוחשכין לשלשה ענינים, ולעומתם נגיע עור כשר, שחך ומכח [שרין] אחר ולא חלקו הכותב אלא לומר שאין מצטרפין זה עם זה, ונתקין:

וכן יש לומר שלעומת אלה חיוב הכותב במריעה, ומרימה, ועל שם יעשה מריעה היינו גודל שער הראש לעומת תפילין, מרימה שבתוכו לעומת ציצית, על שם יעשה שותא לסתם בעד התבל היוצא מפתחו פניו של ידע בהבטו את אחרים, לעומת מוזה שעל פתחו ביתו לשמירתו ביתו מן המוקיין, כל ג' אלה מקבילים לעומת שמשו עליו כחות הויצוינים של צ"ג גי' ושפ"ד, אך כאשר לה"י מגדיל עונות עוד יותר שחרי נאמר בו גדולות לשון רבים היינו קבוצ כחות רעים, וע"כ ברית כדומה לשפתים להבדיל בין איש לרעהו שכשזו קם זה נופל, היינו שמותם קיבוצי כחות רעים נעשה פירוד בין הדברים ע"כ נעשו בניו להבדיל וברך יעב: ונראה לומר דכן היא סתרתו על סדר זה תחילה הוא סתרה צפרים וע"כ ארז ושי תולעת ואוב, ואח"כ שלשה קרבנות חטאת ועולה ואשם, ויש לומר דסדרה הצפרים הוא ללקט ממנו את הכח של קיבוצ הכחות הרעים כג"ל, שבבביל זה ה"י עשוי להבדיל שזאת גדול יותר מצי"ג ושפ"ד כג"ל, ומה שבבית הענישין ה"י האחרון, בביתו הרפואה הוא הראשון כי מה שאם פושט אחריו לובש ראשון, ובסדרה הצפרים והטבילה שוב מותר ליכנס במטה, וזה שפרשי"י שמתחת חטא לוד"ד הוסיף לצפרים, אך בשמיני הוא מביא את ג' הקרבנות וזה לכפר על שלשה הכחות הרעים שום צ"ג גי' ושפ"ד, וכבר אמרו שעולה הוא בכוחו של יצחק עולה המימה ומכפרת

על שלש המדות הטובות בישינים ומלילי סדרים, ושם מזה ומורה, ויחיד ומלילי סדרים, ואין מהצורך ומלילי ארז שמקבילין הענינים זה זה כי כבר בארנו זה במקום אחר: עוד לומר שמה נמשך את דאמרו ה"י בשי"ט מנחת (מ"ג) וחיבין שבתוכו הקב"ה במצות תפילין ציצית ולעומת שריון מקינין מכל צד כמותה וכן לוחת כפי השכינה, וכן להיות על צד המצוה מקבילין אלה נוח מלילין זה במותו והן לעצמם ממשותב ל"ה להשי"י כפי"ש כח"ה, והן לעומת הן שהוא במותו ציצית זה לעומת חטא ה"י מנחת (מ"ד) כאן ר' ציציתו ה"י על פניו, מוזה הוא לעומת חטא צדוקים מוזה נוטרקין זו מוזה, וע"כ א"י צור כן יעקב שם (מ"ג) שכל מי שלש מצותו אלו הכל בחיות לא שומרו שומרו חטום המצורע לא במהרה שצדקתו שריון המצורע קשורים בני ארץ ולא יפוק משעבודתו לעלמין, ועוד ל"ה קשרין בקדושה היינו שלש אלו קשרין והכל בחיות שלא חטא: ומכאן פ' מצורע (פ' י"ז) על עשרה דברים נגיעים באין ובהם נכללו צ"ג שפ"ד, וזאת שזו מקביל לעומת עשרת המצוות שהיו מקבילי לעומת עשרת המצוות שריון יותר מצי"ג גי' ושפ"ד וצ"ג מנחת (מ"ג) כתיב גדולות, וע"כ ה"י שביצית צפרים אתקשרו ישראל קשרין קישיון ע"י חטא זה שריאה המלה קישיון ממנו והוכן שלעומת שאלין ה"י שריון כי מה שנתן קשרין ולא ה"י, והנה כאן הנגיעים שאת וספאת ש שבמדוד (סוף פ' ט"ז) שאת זו בכל אבר אברו שלעוליה אלו מושכין לע"י ושפ"ד, ולעונות יציגם מג ארץ נופל בג' ארץ:

נבל אל השמיני, כי הרע אינו נס"ד אבל אם לאכול ולשתות ולשנות חטא במד"ד (קחלת פ"ב כ"ג) של ארץ ושל שבקולת ברכי חורה הכותב מבי' במד"ד (פ' ט"ז ו') הו"ד ולרשע אמר מה לך לספר חקי והשא בריה על פני אבר ליי מצינו חבורה ונבניאם ונבניאם שאין הקב"ה הפך בקילוסו של אדם רשע א"כ זה שנתחבב בו חלקי אדם צ"י שיש אין הקב"ה הפך בקילוסו ולומר וכו' וכפי"ש ותשא בריה על פני ארץ אלא הנגיעים הוא מתענג אל הרפואה בג"ל ח"ה ונגיעים המכוונת שיתרפא וישנו לוחותיו שפור ארץ אם לאכול ולשתות וכו' שנתעבים אינו כלל מגלבין אלא שיש להביא את הנגע שזאת ברא ראי וכו' ולשתות ולשתות כדברי תורתו:

ענין הנגיעים, והנה בזה"ק (ח"ב ל"ח) שצדקה כתיב אינו לוחת למה ולעילא ובלוח סמימין מלוא ארץ ארץ וחינו בכור פרעה, בכור השמחה בכור חמם וחלת קשרין קשרין כמו על ג' דברים, דכחו עברו, דישראל לא יפוק משעבודתו לעלמין, וצ"ג ארץ אברום יצחק ארץ דבכותבו שריאן קשרין וקפ"ה וכו' ארץ קשרי מהמנוחה ולכן הו"ד ויחבר ארץ את בריהו את אברום את יצחק ואת קרן את אברום את קשרא וזאת דאברום וכו' עכ"ל:

ורמז כבר אמרנו דחלת קשרין קשרין פ' ושפ"ד, היינו למשכם ל' עבירות על יד ושפ"ד, שמהן נמשכים קטאה תחיה ובהו ומעשה והיינו דכחו עברו דישראל ל' פ' משעבודתו לעלמין, ודאחר שהקפיל ל' פ' מכל צד מאין יחחיל להחמיק, דאם יח' ארץ צד אחר בלתי מקפיל ה"י מקום לוחות ממנו החיקין, אבל כשקפיל הקיף ארץ חלקיהם אספה כל חקוה, אך מצד ג' חטאים שום מקנה את חטא ארד"ל שריון סוף ג' צ"ג גי' ושפ"ד, ע"כ גדול כחם בקדושת וכוונתו שריא קשרין, וכבר אמרנו שמה

עונותם על עצמותם עד שנתקבץ בהם כל כחה, ויש עוד להוסיף בספסו של דבר כי מה שאחר מוחת את זולתו הוא מחמת היסוד טבעי, אבל אם אין טבעי מהפך יתלכד יחד ואין זה מוחת את זה, וע"כ ישראל שום כדמיון חלק שטבעו טוב הוא הם מוחים מום את חלקי הרע שום הפכים להם, אבל וולחיתו שום עצם רע נפגם סדום נפגם ומשדמות עמורה ענבינו ענבי ריש אשכולות מורדות למן, ע"כ אינם מוחין מהם את חלקי הרע והצמרין להם ונגעים הם הם דבר אחר עד השמים:

ולפי"ן יוכן מאמר הכ"ז שאין אר"י ראוין שריון בהם מקלה חטבין, כי ענין הצרעת הוא שחטבץ דוחה ממנו את חלקי הרע לחוק, וע"כ בישראל היא באמת טובה גדולה כמו חולה שמויע שמויע שהמחלה נפרדה מהוכו ויצאת לחוק עם הויסקה כידוע ברפואה כן הצרעת הנראה חחוק היא סימן שפצרתה מתוך טובו ויצאת לחוק, והוא מתענפע להשיג רפואה בהשונה תפילה בצדקה וסורי הנגע באמרם ז"ל (שבועות ה') מנגיע' הוא דאכפר ל'י, והו שאמר ז"ל (ברכות ה') כל מי שיש בו אחד מארבעה מראות נגיעים הללו אינו אלא מוחב כפרה, אבל אומ"ע שזכום רע והצמר להם אינו נפרד מחיובתם, אין ראויין שיהי' בהם מעלה חטבין כמו חולה שהמחלה איננה נפרדת ממנו שאין נראה בו סימני ידעה, וע"כ אף שום בועלי נוחה אין ראוי להם הצרעה, כי מה שבישראל נעשה מחמת זה צרעת הוא מחמת שהצמץ הוא טוב ומרחה ממנו את חלקי הרע שנחתו בהם ע"י טומאת נגדה, אבל הם אין טבעם מוחת זה ופי"ב כדי שלא יהיו מונין את ישראל לומר אומה של מצוריעין אדם יש בהם מעלה חטבין, והיינו שהצרעת איננה נפרדת מחיובתם אלא נראה בחוץ ובפנים, והוא כדמיון זיעה של תלושת למה שאיננו סימן פירוד המחלה כלל: ולפי"ן האמור יוכן דברי המדרש אל החיראן אלו לאומה"ע, היינו שישראל היו חושבין את הנגיעים למגלבין לחכות בהם את הנשפט, וזה לאומה"ע שאצ"ל הנגיעים הם מגלבין לכו ולא לתועלת אלא על שום חטאם

ובאשר נמצא שהמגם שפחה אלישע, שוב אין כחב נחזי. הקפו לחמן בהשבות, ציף לא תעיל לו מה שנעשה שדעה על ידי העוררה בהשבות, אך לפיכך יש להבין מהו זה שומר אלישע לדמשק להחזירה בהשבות, ויש לומר דמאור דמשבתו תהי' כבה אלישע שוב נחשב כאילו אלישע העשירי וכל זה אמר וי' ככל לאלישע אשילו שיאמר לו על שמאל ימין, אך היתה כל עשייתו מהחמת לאלישע כמו שגלותו של אדם כמותו מפני שעשה לדעת המשלה, אבל כשאמר לו כך מקובלי מנר וכו' אשילו אמר וי' אלישע הנינו דעת שמימ' יהי' בעל השובה וי' עושה השובה, מימ' יהי' כעשה מאלי שדעתו לכו' ולא לדעת אלישע והיתה החשבה מהחמת לנחזי ולא לאלישע, ושוב היתה תועלת התיקון קטנה ולא יהי' בו כו' לחמן את המגם הנדול שהי' מהחמת לאלישע:

תול' שנת תרע"ה

במל'ר (פ' ט"ז) מה הניב למעלה מן הענין אשר כי תוריע וילדה וכו' מה הניב בהר"י ארם כי יהי' בעור כשרה וכו' מה ענין זה לזה, א"ל תנחום ב"ר חנניאל משל לחמורה שדעה נכונה ויצא בנה כווי מר גרם לולד שיצא כווי שנכונה אמר, כך מי גרם לולד שיצא מצורע אמו שלא שמה ימי נדחה וכו'. ועדיין יש להבין למה לא הקרים גם רני נדה ויובמה לצדע, כי הולד שיוצא מצורע לאו משום העדר שמירת טומאת לידה לבדה אלא גם מניעת שמירת טומאת נדה ויובה מפי הוא וכמובן, וכן לשון המדרש שלא שמה ימי נדחה, ולמה המסיק במרשת צדע בין ולדת ונדה ויובה, וברואי שיש סמיכה ענין לילדת יותר מלנדה ויובה, ומהו:

ונראה דהנה כ"ס וקני הארזות' הנדול וצלה"ה מקצצ' דקיד' הלאו ספחה של לידה אנו נוסר לשלה אלא הוא כיד המכיר לבד והיתכן שהמשך מזה טומאה, ואודי' שהטומאה באה אח"כ, וכ"ס אבי תרומ' וצלה"ה פרש דבריו עפ"י ענין הוה"ק בסעם טומאת מנ' שמקום שנחתקו מקדשה מתאזן כחות הטומאה לדבוק בו, כן הענין ביולדת שבאשר תקיפה בעצמו יהי'

והנה ענין ר"ת עין נחזי וכו' עין הוא שיהי' בו הא במעשה, ומה יוצא מענין עין עין את נחזי הוא כווי דבריו המנוע בין עין למעשה והוא המעשה אחרת קדושה כווי למטה, והנה שבת וקראת לשבת עונ' כקראת שיבת אצלו כן קודרין לקדושתו שמתבא למטה, כן פרש הוא בריסוד ר"ת כן וצלה"ה, אך נגע הוא בריסוד ר"ת כן עין היינו שנעשה המלקות הקדושה כווי למעלה, ובהוריקו הקדושה כאים בפסוק כחות הטומאה, והוא היסוד לגמרי ענין שכליו עוקרין ואתעברו מהני':

בש"ס מנהדרין (ק"ז) וילן אלישע וכו' ליהבא אויל אמר ר' יוחנן שהי' להחזיר נחזי בהשובה ולא חזר וכו' אמר ר' אר' מקובלי מנר הומוא ומהטא את דרס' אין מספיקין ביוד לעשות השובה ויש להם למה לא אהדו ל' אלישע דאף דאין מספיקין למה אי שב נעשה כהל' השובה מנר ומכ"מ הרמב"ם (סוף פ"ד מהלכות השובה) כל אלו הדברים וכיוצא בהן אפעי' שמעפני' א' השובה אין מונעין אותה אלא אם עשה אדם השובה מהן הרי' זה בעל השובה ויש לו חזק לעושה, עפ"ל:

ונראה דהנה ידוע שהשובה צריכה לחזק על עיקרו והתחלתו של החסם צ' העבירה שואר' המעט הוא אנוס עליון שעבירה גוררת עבירה, אלא משאר שנעשה הראשונה והבא את עצמו לאנוס נמנע משט על כולם, כמי'ש הריב"ש דמביא א"ל לית אנוס אין זה נקרא אנוס, וכבר דברנו מה ואברנו שכל העבירות שאר' ה' נבללה בראשונה כח, וא"כ עיקר החשבה צריכה להיות על השריש, והנה נראה שראשית החטא של נחזי ה' הטרון אבות חכמים וחטו שאלישע לא יתורר מזה היה משב החטא לכוב הלישבע לשקר ולרעה אל רעה חטא שחטא החטא את הרבנים, ואלמלי היתה לו אמונה באלישע לא הי' בא לכל אלת ועל כשרעה אלישע לזכנים בו החזיר השובה על כל מה שעשה לא הי' יכול סרס שוב על השריש, וע"כ כשאמר לו חזר כן החזר

על חטא והחשבה שעיקרה כפי' שבאשר עבירות אין מענישין על המחשבה חזק מפני' וכתוב למען תפוס את בית ישראל בלבם כפי' וקידושין (מ"ג) ובש"ס מנהדרין (ס"ב) אי ר'א קבלי עליי באלה לאו כיום הוא הרי שזה חטא המחשבה, ולעומתה באה העולה, וחטאת היא בכוחו של אאע"ה והיא כפרה על חטא ג"כ שעיקר המעשה ואפי' מתעסק חייב, ואפי"ה אפי' בריד' לא היה מסתכל, אשם יש בו מנר ומים כעולה ואומרים חטאת, והוא כולל משניהם לעומת יעקב שכלול מאברום ויצחק ולא ראה קרי מנינו שהוא חטא שפי'ה, ציץ מכפר על שפי' והכל שהוא תיקון תולת קשודין שנתקלקלו: ודנה אין למעלה מעונג ואין למטה מנגע, וא"כ שבת שלעונג ניתן הוא היסוד עין הנגעים, ויש לומר ששליש מצוות יש בשבת ותן מקבילתה נבר תלת קשרין תני' והינה נר של שבת, קידוש היום, וסעודה (שבת) נר של שבת הוא כענין של אברום וכו' בעל נר על ראשי' בכוחו של אברום וכו' מצינו שהי' נר דלוק בהלל מע"ש לע"ש, קידוש היום בכוחו של יעקב כי כל קידוש מתחם היום ליעקב כמי'ש (רשעי' כ"ט) והקדושו את קדוש יעקב, סעודה שבת בכוחו של יצחק שלא מצינו שהחורה מדברת בסעודה ואבות נצמם אלא ביצחק, וכאברום, אבל ביצחק הניב רק עשני סעודה לאחרים, אבל ביצחק הניב בחורה ענין המסעמים שברואי ה' כעין סעודת שבת, ושלישה אלת, היינו נר של שבת וקידוש היום וסעודה, הם במחשבה דברר ופעשה נר היא במחשבה שאין בו שום עשי' כשבת אלא הוא מוכן מע"ש, קידוש היום הוא בריבור, והסעודה היא במעשה, ומוצאם של מחשבה ויבור ומעשה הוא מנר נפש ושכל, והוא ענין תיקון שלשה האבות תולת קשרין כפי'ל:

ונראה עוד לומר, דהנה עונג שבת הוא בסעודה כאברום וז"ל (פסחים ק"א) אין קידוש אלא במקום סעודה מפני שנאמר וקראת לשבת עונג אין קריאה אלא במקום עונג, הרי שהסעודה עצמה היא היסוד נגע, ע"כ תלת סעודות ניתנו לעומת תלת קשרין,

לא הוזכרו לפני המקום, ונפרתם, ונושעתם. הא כל זמן שנוכרים ישראל, אין נזכרים אלא להשועות.

מלכי פיסקא.

[פיסקא עז י י]

אילו שבתות. ר' נתן אומר אלו תמידן, דדיינו תמידן

פירוש ספרי רב רב

רשבת, ר' נתן אומר אלו תמידן, דדיינו תמידן
שכל יום ויום התקעין בזמן הקרבנות, ולהכי
קרי ליה שבתה דשבתה הוא לישראל בזמן
לדקרבנות מתקבל לאביהם שבשמים, ע"כ. ומייתי
לה מהר"אן, וכמו עליו: דאע"ג דגבי להודים
ההה כו' (אסתר ח טז) אמרין שבתה זה
יום טוב (מגילה טז ע"ב), וא"כ נימא דיום
שבתהם אלו ימים טובים ומועדים אלו חולו
טפי יום טוב משבת, אבל הכי נמי דשבתה שמשע
דא"כ שבתה אמאי שבקניה קרא, דאין סברא
לומר שלא יתקעו בשבתה, ועדיין צריך ישוב
דנמא דאין הכי נמי דין שהתקיעה אינו מעכב
הקרבן, ועוד דבכי לדין נתי שבקניה קרא לשבתה.
ועל דברי ר' נתן כתב: דצריך לדעת לר' נתן
מנא ל' דהתקעין בשבתה, ולמנא קמא מנא
ל' דהתקעין בתמידן, ע"כ. ולפענ"ד דבין תנא
קמא ובין ר' נתן דייק בקרא דאמאי כתיב וביום
שמחתם, הוה ליה למימר דכתיב ושמחתם בתוך
אם אתם וקראי אוגלים דכתיב ושמחתם בתוך
(ברכים טו ד), ושמחתם לפני ה' אלהיכם
כמה ימים (ויקרא כג ט) (ולא הוה צריך
הכי מהר"אן ל' לאהורי אקרא דאסתר, דהוה
מצי לאתניי משל תורה, ומינה ולא יתכן לפתש
שמחתם על היום טוב כלבד ולא על חולו
של מועד א"כ אינא קרא יתרא דמועדיכם,
וכמ"ש חכב דהא שבתה אנהו שבעה ימים
כתובא), דכין דטובה ניתו לא שירך לכתוב
וכיזם. הילכך משמע ליה לתנא קמא דאשבת
קאי שהוא חד יומא, ואע"ג דלא אשכחון בהדיא
לשון שבתה אצל שבת אלא עונג (ישעיה נח
יג) ונמחה (שמות כג יב) וקדושה (שם כ
ח), מ"מ מאחר דאינא כל הני שפיר שייכא
שבתה, נוראה דאהא סמכי מסדרי התפילות

[פיסקא עז]

ובינים שמחתם אלו שבתות, כצ"ל. ופירש
רבינו הלל: שבתות דאית להו לישראל
שבתה ומענו דתקעין בתצוצרות בקרבנות
והבין.

במלחמת גוג ומגוג הכתוב מדבר. אהא אומר במלחמת גוג ומגוג הכתוב
מדבר, או בכל המלחמות שכתורה, ת"ל ונושעתם מאויביכם, אמרת צא וראה
איזו היא מלחמה שישאל גוג ומגוג. וכן הוא אומר ויצא יי ונלחם בניגים ההם ונחמתי
מוצא אלא מלחמת גוג ומגוג. למלך על כל הארץ (וכייה שם טו), ר' עקיבא אומר
ג, מהו, והיה יי למלך על כל הארץ (וכייה שם טו), ר' עקיבא אומר
אין לי אלא מלחמת גוג ומגוג, מלחמת שדפון וירקון, ואשה מקשה לילד,
וספינה המטרפת ביים, מניין, ת"ל על הצר הצורך אחכם, על כל צרה וצרה
שלא תבוא על הציבור. והרעוהם בתצוצרות וגו'. וכי עקיבא אומר וכי
תצוצרות מזכירות אלא שאין יכולים להריע ולא הריעו, מעלה עליהם כאילו

פירוש ספרי רב רב

והד"ר קאמר רבי עקיבא וכי תצוצרות מוכירות,
כלומר כמה נפשו אם יש זכות ביד
ישראל שנושעין רצונו של מקום מה צורך
לחצוצרות, פשיטא שרקב"ה מציל אותם, ואין
צריך לצעקם וכדכתיב החם (שמות י ד טו)
מה תצעק אלי כו', ואם אין עושין רצונו של
מקום מה יתעיל לחצוצרות. אלא קמ"ל שאם
כלומר יכלום בשיש זכות ביים, אלא דאפילו
(כצ"ל) יכולים להריע ולא הריעו מעלה כו',
הכי אם יכולים להריע ולא הריעו מעלה כו',
על זכותם אע"ג דמציל אותם, מ"מ מעלה
עליהם כאילו לא הוזכרו, כלומר כאילו לא
נצולו בזכותם אלא בחסדי יתברך או בזכות
אבות, לפי שהרקב"ה חפץ בחפלהם של צדיקים,
וכמ"ש ר"ל (בבבכות דף ל ע"ג) גדולה תפלה
יותר ממעשים טובים שאין לך גדול במעשים
טובים יותר ממשה רבינו ואפילו הכי לא נענה
אלא בחפלה.

ובג"ל דין הנזכר כתב רד"ל: וכי תצוצרות
מוכרות והלא דברים מוכרות,
ופירוש תפלה, והראב"ד ז"ל גריס דמים מוכרות,
ופירוש דמים ששופכין אויביים בישראל מוכרות
לפי הרקב"ה שנאמר (תהלים ט יג) כי דודש
דמים אותם זכר, ע"כ. וכן הכי מהר"אן בשם
מצאתי כתיב, ורבינו הלל גריס גם הוא בנרומם
הדבאי ופירש כן, עיין עליו. ולי החל נראה
דפי ניתו גורסת ספרינו דלא גרסינן כלל אלא
וכי תצוצרות מוכרות דלא לא, וסליק שפיר
פירושו בראמאן.

ובכל עיקבא מודה לתנא קמא דעל הצר איירי
לכות גוג ומגוג, אלא דייק יתורא
דחצוצר אחכם. ותו דכין דהצר דאיירי לעתיד, לא
הוה ליה למימר תצורר לשון הווה. הילכך דריש
מהצורר לכות על כל פורעניות המתגששות
ובאות לעולם דהתנו נמי בעו התרעה.

קרישים. אי מה עולות אחד של ציבור ואחד של יחיד, אף שלמי' אחד של ציבור ואחד של יחיד, ת"ל על עולותיהם ועל זבחי שלמיכם, מה עולות משל ציבור אף שלמי' משל ציבור. והיי לכם לזכרון לפני יי' אלהיכם. למה נאמי, לפי שהוא אומ' ותקעתם בתצוצודי', שומע אני קרבן שתקעו עליהם יהיו כשירים, ושלא תקעו עליהם לא יהיו כשירי', ת"ל והיו לכם לזכרון, לזכרון נתנו ולא נתנו להכשיר קרבן. אני יי' אלהיכם. למה נאמי, לפי שהוא אומ' דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם בחודש השביעי, אבל מלכות לא

פרשת ספרי דב רב

יחא לכו עזאי למדרישה בוכר הלמד מענינו דלעיל בוכר הלמד מענינו, הילכך ליק מהקשא אף דהיי לקולא, והנה בפרק ב' דערכין דף י' תי רב מיר על עולותיהם ועל זבחי שלמיכם, מה עולה קודש קודשים אף שלמים קודשים, מפליגי בעולות צבור שאין קבוע להן זמן כגון קד' המזבח, דתנא קמא דיליף מענינו סבר שגם עולות קד' בעי תקיעות ושירה, דהא ביך מקרא העדה ביך מסע המתנות וביך מלחמה אין קבוע להן זמן, והילכך כי ללפני מוכר הלמד מענינו אתו להו עולות שאין קבוע להן זמן. ואין להקשות אמר ע"ל דתנא דקא קבוע להן זמן. דתנא דקא קבוע להן זמן, ויתו דאין סבא דאטו צינא בארעא כ"ל, ויתו דהא בהדיא כתיב וביום שמתחם ובמערותכם כ"ל, אלא דמ"ש י' לנו לאוירי מכה דבר הלמד מענינו אין אותן שאין קבוע להן זמן, אבל ל"י של צבור אף עולות של קודש למחצה, וכי וכין דהיקשא הוא אין הקדש למחצה, וכי היכי דשלמי צבור קבוע להן זמן דהיינו כבשי צרות ולא אשכחן בצבור שלמים אחרים, דכל קד' המזבח אין אלא עולות נכודים, ממילא וכו' אמרין אף עולות דקא בדקבוע להן זמן.

ואיינו דאיכא בנייהא. וצריך לדעת מאי שנא דתנא קמא קמא דל"י יליף מהיקשא ולא יהו הקיעות אלא בדקבוע להן זמן, והכי יליף מענינו מאי שנא דכו עזאי דלא יליף מענינו כמו תנא קמא, והלא חרוייהו ממות שהחיה נדושת, ופי' קד' נראה לכו עזאי, דהא תנא קמא לתומא יליף דכל דכיון דתנא קמא דקבוע להן זמן, ויהו קרא בדקבוע ולא כתיב מלכות, ודבוקא דאיכא שופר איכא מלכות, לאשמועינן דבראש השנה דכתיב שופר איכא מלכות, ולהכי כתיב

תמידים. ופמערניכם. אילו שלש רגלים. ובראשי חרדישים. כמשמעו. ותקעתם בתצוצודת. בשל ציבור הכתוב מדבר, אתה אומר בשל ציבור הכתוב מדבר, או אחד לצבור ואחד ליחיד, אמרת כמה עניין מדבר בשל ציבור. וכי שמעינן בן עזאי אומר בשל ציבור הכתוב מדבר, או אחד ציבור ואחד יחיד, ת"ל על עולותיהם ועל זבחי שלמיכם, מה עול' קדשי קודשים אף שלמים קדשי

פרשת ספרי דב רב

משה את מעוזי' (שם שם מוז), וכל המוספין אימנהו בכלל מוצרים, וראש חודש ולא כתיב גבי מוצרות משום הכי פטירה קרא בפני עצמו ובראשי חרדישים (ראעני' ואיחא כפי' אין נערכין ערכין (ע"כ) ולא איקדש אקרי מוצר, מי'ס דא איחמור (ול"י) ולא איקדש בעשייה מלאכה, ויתו דבתורה לא אקרי מוצר), והתמידין נכללין בימי שמחתם. וכין דסתם מתלי' יחמדי' איידי כ"י נתן, נקטינן כותרה. וכ"פ הרמב"ם בפני מולי' תמידין: כשהיו נותנים היין לנסף היו שני כהנים כ"י, וכי' תצוצודת כ"י, ובפ"ג מהל' כל מקדש הבהנים תוקעים בתצוצודת כ"י, שצדקס וביום שמחתם ובמזרחים כ"י, היינו וראו כ"י נתן תפריין, ומשום הכי הוכרי חיבת כולם יחרא לכלול כל המוספין אף של שבת ושל יום הכיפורים, היינו כל הכותב בפרשת מוצרות, כי התמידין ככר חזיון בהל' תמידין, ומרן כ"ג' המוקד לשון הרמב"ם והנתנו חלקן ולא ציין מקורן, היינו וראו מוכא, וכדאמרי' ועם האמור מיישוב כל מה שהורגיש הרב מהר"א' כולעיל.

ותקיעתם כ"י בשל צבור כ"י כמה ענין כ"י, פי' ובעי ה"ל, וכ"י בגילוי' הנוכח: דעני' תצוצודת לא משמתינן אלא בצבור דהיינו בהקהל העדה ומסע המתנות (והנה מצי' למימר גם מקרא תמידין אלא דהא מלחמה כ"י דהתנא נמי בצבור מיירי, אלא דילי' משום דהתם לא כתיב ותקעתם אלא והייעותם וכולקלמו), וכבר י' שמעון כן עזאי הגיה כסיפא: מה שלמים משל צבור אף עולות משל צבור, ופרשי' מה שלמים פירוש מלי' צבור עולות קודשי דהיינו מלי' צבור שנתן כבשי צצרות, ע"כ ופי' זה כתיב מהר"א, עיין שם. ולא מר איפסיק ולא מר אפסיק מאי איכא בין ר' שמעון כן עזאי לתנא קמא, ואמאי לא

שתוקנו לומר כשבת ישמחו במלכותך שומרי שבת. ונראה לרדת תנא קמא דהא לא היו שם תצוצודת דכהנים בתמידין של כל יום אפי' דהיי שם לויים בכל כלי שיר (ראעני' ולא מעכב השרי את הקרבן ע"י ערכין י' ע"א), ותו דהא קי"ל (סוכה נא ע"א) עיקר שירה פתה, מ"פ כהנים בתצוצודת נראה רסבידא ליה לתנא קמא שלא היו אלא כשבתות וברגלים ובראשי חודשים, רמאי שניא תמידין רשבתות ומזריים לעולם, רמאי שניא במוספין, אבל לא בתמידין מתמידין של כל יום. והא דכתיב שמחתם, פירושו בכל יום ויום. והא דכתיב שמחתם, פירושו ביום שבתות לומר רכשת ניסוך היין היו תקיעתן, וכמ"ש בברכות (לה ע"א), והכי נמי יחיא כפי' אין נערכין (ערכין) דף י' ע"א) אין אומרין שירה אלא על היין רכתיב (שופ"ט) ט' ג' החלתי את חרושי' המשמה אלהים ואנשים, אם אנשים משמה אלהים כמה משמה מכאן שאין אומרים כ"י בשמחה כ"י (ברבים כח מ'ז) אשר לא עברת כ"י בשמחה כ"י (ערכין י' איווה עבודה שבישמחה זו שירה (ערכין י' ע"א), ע"ש. ומתניתין דשלי' תמיד דתנו בסוד

התמיד עמדו ב' כהנים על שלחן החלבים וכו' תצוצודת של כסף בידם שחה לסוף כ"י, אלא כ"י נתן, ולירידה ובמזריים דקרא היינו בכל המוצרות ושבתות בכלל, דשבת נמי אשכחן דאיקי מוצר, דכתיב (ויקרא כג ב'—ג) אלה הם מעוזי' ששת ימים כ"י וביום השביעי, והא דקתי קמא, ולירידה ביום שמחתם היינו שבת, ולתנא איכא נמי מוסף יום הכיפורים שגם הוא וכלל איכא שבת, ולא נשאר להיות בכלל מוצריים איקי שבת, ולא נשאר להיות בכלל מוצריים המוצרות בכלל מוצריים, דכלהו כתיבי בפשיטת מוצרות (ויקרא פרק כג) ואכלתו קאי וידבר

תחנו באר מהות השמחה ומעלתה משה חננו

וכפשוט אשור לומר, שהכונה היא על כך ששבת היא בחינת מלכות, כמ"ש (וזה חודש ל"ג). רמזו דנטיר אות שבת וכיר אחקיר צדיק וכ"ל, ולא עוד אלא נטליק למלכות דאחיי שבת דאחי. רבן גב קראו חז"ל לשהב בשם, "שבת המלכה" (שבת ק"ט, א). וגם הרמב"ם נקט כלשונו הובח (הל' שבת פ"ל ה"ב), "שבת המלך", ולפיכך שבת הוא גם שמחה, שהרי, "ישמחו במלכותו" - "והשמחה היא על מלכותו תברך ה' ויהיו עבדיו לו ב"ה."

ועוד חודש, שהרי שבת הוא אות ועזרת שמעונים ישראל שהשי"ת ברא העולם, וכדכתיב (שמות ל"א, י"ז) בניו וכיו בני ישראל את ה' לעולם. ורד"ש חז"ל (מכילתא כי תשא) ע"ה"כ (שם פס' י"ז) ושמואלם את השבת - כל מי שמשמר את השבת מציד למי שאמר היהיה תעלה שבדא את עולמו בשישה ימים וגם כיום השביעי, וכן הוא אמר (ישעיה מ"ג, י"ב) ואחם עיר נאום ה' ואני אל. וכן אמרו (וה"ק ח"ב - צ, א) שבת סודותא אקרי ונכפי בר נש לשהיא על הא דכתיב (שמות ל"א, י"ז) כי ששת ימים עשה ה' ונגו, ושבת כללא סודותא דכלא. וכבר נתבאר לעיל (אות א) שכל מצוה שמהותה היא קבלת עול מלכות שמים יש בה הדגשה מיוחדת של שמחה, לכן שבת שהיא מצוה שמהותה הוא עול מלכות שמים, היינו שהיא אות ועזרת למלכותו תברך, לכן יש בה הדגשה מיוחדת של שמחה - "ישמחו במלכותו שומרי שבת".

והר"ד כן, מאחר שמלכותו לית לה מנרמיה ליום שמחה - "ישמחו במלכותו שומרי שבת". מורה על צננה, והרי כבר ידענו שצננה מיוחדת שמחה, וכדכתיב (ישעיה מ"ב, י"ט) ויספו צננים בה' שמחה, לפיכך גדולה שמחה השבת שהיא שמחה הנובעת מענוה. ואת עזרת, הרי אמר (ירושלמי ברכות פ"ב ה"ז, ב"ד פ"א, א) ע"ה"כ (משלי י', כ"ב) ברכת ה' היא תעשיר - זו השבת וטעמה דקרא הוא: ולא יוסף עצב צמח, כלומר השבת היא מקור הברכה והעשיר, וכמ"ש (וה"ק ח"ב - פ"ח, א) כל ברכאן דלעילא ותתא בינאם שביצא תלמיזי. וברכתה היא דייקא ביה שאזי לה מצענה מאומה כבהנית, "מלכותו", לפיכך היא גם שורש השמחה - "ולא יוסף עצב צמח", והיינו כאמור, משום שהצננה מיוחדת שמחה.

וכיון כיאר יש לכאן, על פי מה שכתב נתבאר לעיל (אות ה) במעלת השבת בחלקו, הוה היא בצעם גם שמחה השבת שמסתפק במה שיש לו - "ולא יוסף עצב צמח", שהרי הוא שמת בחלקו ולפיכך אשדיו וטוב לו.

ונחמד בזה לדבין מה שנתקן במלכות שבת, "ישמחו במלכותו שומרי שבת וקוראי צנוג עם מקדשי שביעי כלם ירבעו ותצענו מטובד". כי שמחה השבת היא בגלל שיש עמה שביעה ובעוד שבתהגו שבעולם מי שיש לו מנה רעה מאתם (קבלת רבה פ"א, י"ג, הרי על ידי השבת שהיא ברכת ה', הוא שבע ואינו מתאוה ליותר ממה שיש לו, ולפיכך, "ולא יוסף עצב צמח", משום שמסתפק במה שיש לו.

הנאותה העתידה - בשמחה

בא וראה שאין ישראל נגאלין אלא על ידי שמחה, כמ"ש (וה"ק ח"ג - ח, ב) שמחה דא נכנסת ישראל, ושמחה דא אוקמה דכתיב (ישעיה נ"ח, י"ב) כי בשמחה תצאו ונגו, ומונין ישראל לפקא מן גלותא בואי שמחה ומאן אויבי נכנסת ישראל, ומצינו שאמרו (ויקרא רבה

הר"ד א עטג ית"ל אר"י אר"י צ"ג
גאצ מ"י עאצ"כ

תחנו באר כי תבא משה

מקובל (שם ל"ג, ב), ושאלתי אותו מה הלימוד (שם ו' א) ושמחתים בבית חפתי (ישעיה נ"ג, ז) השיב: השמחה הוא הסימן ההוא, והנה - הוא לשון שמחה כידוע (פי' ספר ע"ה"כ כמדבר י"ח, ה) ואני רנה נחזיל עמדה - היא תפלה (ברכות ו' ב'), והי: דנה עומד על ריאור, ועומד הוא המתפלל, בא לו שמחה על הריאור - שפע קודשתי שנובע כמו (בראשית כ"י) ונהר יוצא מעדן.

הרי לפנינו שהשמחה מהוה הריאור על כך שבראוי נחמלה חפתינו, ומה שכתב כדאיתא בספר חסידים, כוננו היא למה שנאמר (שם סי' תשע"ג), "אדם המתפלל נחמלה בלבו שמחה ארבת ה' פתאום, דע כי ה' חפץ לעשות רצונו, וזה שנאמר (שיר השירים ו', ז) מה נפת ומה נעמת אהבה במעונגים, וכתיב (ישעיה נ"ח, י"ז) או תענני על ה', וכן (חזקיה ל"ג, ד) והתענג על ה' ויתן לו משאלות לב, וכתיב (איוב כ"ב, כ"ד-כ"ז) כי אז על שירי תתענג תשא אל אלוך פניך תעמיד אליו וישמעך".

נמצא שהתענג והשמחה בעבור ה' אות הם על כך, כי חפתינו רצויה לפני המקום ב"ה, ובראוי יעשה רצונו ויתן לו משאלות לב, והנה מה שהוסיף, "ואפשר זה הוא מה שאמר ר' הנינא בן דוסא אם שגורה חפתי כפי ידע אני שהוא מקובל" - היינו שהכונה היא על השמחה שיש לו בחפלה - באמת מפורש כן בזה"ק (ח"ג - ק"ב, א) על חפתי הכהן הגדול בקודש הקדשים ביום הכיפורים: ועם כל דא בצלותיה הוה ידע דמלין נפקין בחירותא, ומתקבלן ומתברכין ברכא יאות, וכדין חירותא היא בעלמא ותתאי, כלומר, כשתיבת החפלה יצאו מפיו חרות, הרי מוכנת הוא שחפתינו מקובלת ומתברכת, והשמחה שבלבו מיוחדת לעומתה שמחה למעלה בנבתי הרומים.

הוה דכתיב (חזקיה ק"ג, ל"ז) יעדב עליו שיהי אבי אשמה בה, ורד"ש (ברכות כ"ג, ב) אין שיהיה אלא חפלה, שנאמר (שם ק"ב, א) חפלה לפני כי יעטוף לפני ה' ישפד שיהי, כי באם אבי אשמה בה - שמרגיש בנפשו שמחה בשעת החפלה, ידע שחפתינו מקובלת במרומים - יעדב עליו שיהי.

חזק שווי היא גם כונתם במה שאמרו בזה"ק (שם ר"ג, ב) לגבי קריאת שמע: כל מאן דמייחד יתודא דא בכל יומא חוזה ומינא ליה מלעילא, דכתיב (שם ק"ג, ל"ז) אנכי אשמה בה, כלומר, "שמעתי", "אחרי", הם אחריות, "אשמה" - ענ"י, היינו שעל ידי יחד קריאת שמע שהוא עזרת על אלקותו ב"ה, וזה לשמחה, "אשמה" בה, וכן היא גם החפלה מחד שמחה שזוכה לעבד לפני ה', כידאא ופחד, אזי כדיו הוא שיתעורר מלמעלה עליו שמחה וחפלותו מתקבל ותתברך, והתענג על ה' ויתן לו משאלות לב.

שבת מקור השמחה

אמרו רבותינו ז"ל (ספרי בחללות) ע"ה"כ (מדבר י', י) וכיום שמחתכם - אלו שבתות, וכתב ה"ב יוסף" (סוד א"י סי' רפ"א), "מה שאומרים בשבת ישמחו במלכותו, פירש ה"ד [אביגדור] כהו צדק שסמכו על הפס"י, ומבואר דגם שבת היא בכלל ימי השמחה כדוגמת שמחת המועדים.

חרגום יונתן

אֲשֶׁר־תֵּאֱמָר וְרֵצִיץ רָצָן וְאֲשֶׁר־יִמְצֵא מִבְּחֵרֵי הָעֵץ
 כְּאִישׁ וְיָחֶזְקוּ וְיָחֶזְקוּ: וְכִי־תִבְרָח וְכִי־תִבְרָח וְיָחֶזְקוּ
 וְיָחֶזְקוּ: וְכִי־תִבְרָח וְכִי־תִבְרָח וְיָחֶזְקוּ: וְכִי־תִבְרָח
 וְכִי־תִבְרָח וְכִי־תִבְרָח וְיָחֶזְקוּ: וְכִי־תִבְרָח וְכִי־תִבְרָח
 וְכִי־תִבְרָח וְכִי־תִבְרָח וְיָחֶזְקוּ: וְכִי־תִבְרָח וְכִי־תִבְרָח
 וְכִי־תִבְרָח וְכִי־תִבְרָח וְיָחֶזְקוּ: וְכִי־תִבְרָח וְכִי־תִבְרָח
 וְכִי־תִבְרָח וְכִי־תִבְרָח וְיָחֶזְקוּ: וְכִי־תִבְרָח וְכִי־תִבְרָח
 וְכִי־תִבְרָח וְכִי־תִבְרָח וְיָחֶזְקוּ: וְכִי־תִבְרָח וְכִי־תִבְרָח

רשי"י

הַיְבֵלָה מְעַלְמֵי, שְׂקֵלָה עַל הַמַּטְנֵה נְעִימָה עַל (ח' ט"ז) י. צְדִיק יָרֵעַ רַבִּים וּגְוִי. אֶרְסָם אֹלְמִיָּה מְטֹמָה
 גַּם וַיִּכְרַעַם שֹׁף עַל פִּי שִׂיבְשֵׁה יוֹ לֹה קִינַל מֹכְמֹה, וְכַסְלֹמָה: (כ"ב) בְּרַבְרַת ה' הוּא הַתַּשְׁבִּיר וְלֹא
 שִׂלְמֵלֶר (ט"ט ט"ו) מַל נֹה מִי ה' אֹלְמֵר וְגוֹ, וּרְסִיף עֲצָב בַּעֲבַדְתָּ. אֵין זָלִיר לְהַמְיִנֵעַ לְהַנְשִׁיב עַם,
 לֹה אֵלְהֵר, וְאֹמַר (ט"ט) וּמַעַז יוֹ כִּנְעַלְמֵנֵה, עֹנֵר וְחִמְקִיל לְנִעְרֵה זַרְהָ, וְחָף מְטַוּף כִּן: (כ"ב) שִׁשִּׁי
 מְצֻדָּת דָּוִד

מצודת ציון

(כ"א) ירעו, מלשון מלעו, ודומה לומר איכילי:

אין להם כל לחיבה כי אם מעט מוצרי: (כ"א) ירעו רבים, רבים אוכלים מפרי שפתיי, כי יורה להם הדרך אשר
 לכו בה לטוב להם: ואויליים, אבל האויליים אשר לא ששעו אליו מהוה בעבור חסרון להם שלא בהנה דבריו:
 (כ"ב) ברבת ה', הברכה שנותן ה' היא מעשית את האדם, ועם הברכה ההוא לא יצטרך להוסיף עוד עצבתו
 ויגיעה להרחבת חויו, כי יורה יד' לו בהרכבה הבאה: (כ"ב) בששתיי, כמו השחוק הוא דבר נקל כן נקל לכסיל
 אבן עזרא

כספי שמכר דברים נבחרים מחשבתו כספי צרוף, ימותו טרם עת כלת: (כ"ב) ברבת ה', שיתן לצדיק
 נבחרו: כמבט, לומר מהם מעט, פירושו אחר, לכ' הוא חתן לו עושר: ולא יוסף, השם עצבתו לצדיק
 ענינו דעת, פירושו יצתם כמעט הפך בחרו הפך עצב עם הברכה, והפך זה בעצבתו האכלנה וכאשר
 לשון צדיק: (כ"א) ירעו, מלשון מוצי, כלומר למדו ג' י' והברכה להוסיף טוב, והמארה חסרון:
 חוה בני אדם, וחסר לה כנעני צדיק, ואויליים כנעני (כ"ב) בששתיי, זמית, היא מחשבת העוה, פירושו
 רבים, כלומר אויליים בעבור איש חסר כל שחתים, כשחוק שהוא נקל לכסיל לעשותו, כן מעשה חמה

רבנו יונה

במחשבתו לוקח הדברים, וקופץ ומדבר טרם יכלה
 לדבר אל לבו: כמבט, ענינו רגע קטן, וכן כמעט
 אויבתי אכרע (מחלם ט"ו), כמעט כסדרם היוני
 (משיח א' ט'): (כ"א) ששתיי צדיק ירעו רבים, מרדנים
 וירצנים רבים כטובתי: ואויליים, גם הם את עצמם לא
 ינהיגו ולא יכונו לאחיהם, גם לא יקבלו הנהגה
 הצדיקה והנבחה, ולא חסור מעלויו אולמו וחסרון רוחו
 עד יום מותו: (כ"א) ברבת ה' היא תעשירי ולא יוסף
 עצה נעמה, היא המעשרת את העשירים, ולא יוסף
 צער ורענה ממון עם ברכת ה', כמו שכתבתי קח
 לירדו שאנו תחלים קפ"ג, וכאן זה הענין על הצדקה
 הנונה, שאין הצדקה נבלת לחוץ ולא מוכה בעצור
 במעוהו עשור, כי יודע הוא שאם יצו ה' אותו את
 פדרש"י חז"י

והכלות ממקלטו, ומשא ומתן בעולם, והמפנית פורשות
 בים, אשר למד על אנדרטתו שהיא רבת אמוץ לו לאחות אחר
 שהיה למד על השתקפה שהיא יפה, והיא אחר למד על
 השתקפה, בא לומר חבדו וספור על פני, אשר ליה
 המלך למה שטת אותו, אשר ליה מיד משילי על שלי
 (כ"ב) ברבת ה' היא תעשירי, זה שבת, שנאמר: ויכר

חרגום יונתן

אֲשֶׁר־תֵּאֱמָר וְרֵצִיץ רָצָן וְאֲשֶׁר־יִמְצֵא מִבְּחֵרֵי הָעֵץ
 כְּאִישׁ וְיָחֶזְקוּ וְיָחֶזְקוּ: וְכִי־תִבְרָח וְכִי־תִבְרָח וְיָחֶזְקוּ
 וְכִי־תִבְרָח וְכִי־תִבְרָח וְיָחֶזְקוּ: וְכִי־תִבְרָח וְכִי־תִבְרָח
 וְכִי־תִבְרָח וְכִי־תִבְרָח וְיָחֶזְקוּ: וְכִי־תִבְרָח וְכִי־תִבְרָח
 וְכִי־תִבְרָח וְכִי־תִבְרָח וְיָחֶזְקוּ: וְכִי־תִבְרָח וְכִי־תִבְרָח
 וְכִי־תִבְרָח וְכִי־תִבְרָח וְיָחֶזְקוּ: וְכִי־תִבְרָח וְכִי־תִבְרָח
 וְכִי־תִבְרָח וְכִי־תִבְרָח וְיָחֶזְקוּ: וְכִי־תִבְרָח וְכִי־תִבְרָח
 וְכִי־תִבְרָח וְכִי־תִבְרָח וְיָחֶזְקוּ: וְכִי־תִבְרָח וְכִי־תִבְרָח

רשי"י

הַיְבֵלָה מְעַלְמֵי, שְׂקֵלָה עַל הַמַּטְנֵה נְעִימָה עַל (ח' ט"ז) י. צְדִיק יָרֵעַ רַבִּים וּגְוִי. אֶרְסָם אֹלְמִיָּה מְטֹמָה
 גַּם וַיִּכְרַעַם שֹׁף עַל פִּי שִׂיבְשֵׁה יוֹ לֹה קִינַל מֹכְמֹה, וְכַסְלֹמָה: (כ"ב) בְּרַבְרַת ה' הוּא הַתַּשְׁבִּיר וְלֹא
 שִׂלְמֵלֶר (ט"ט ט"ו) מַל נֹה מִי ה' אֹלְמֵר וְגוֹ, וּרְסִיף עֲצָב בַּעֲבַדְתָּ. אֵין זָלִיר לְהַמְיִנֵעַ לְהַנְשִׁיב עַם,
 לֹה אֵלְהֵר, וְאֹמַר (ט"ט) וּמַעַז יוֹ כִּנְעַלְמֵנֵה, עֹנֵר וְחִמְקִיל לְנִעְרֵה זַרְהָ, וְחִמְקִיל לְנִעְרֵה זַרְהָ, וְחִמְקִיל לְנִעְרֵה זַרְהָ
 מְצֻדָּת דָּוִד

מצודת ציון

(ח') ירעה, ענין לעי והצאת שם ירי, שרבים הרבים
 ומספרים בו כמו רבים ירעה (משלים ט"ו): י' והוזהר: ענין
 מניעו: כמו ולא חשבת (ט"ט ט"ו):

אין להם כל לחיבה כי אם מעט מוצרי: (כ"א) ירעו רבים, רבים אוכלים מפרי שפתיי, כי יורה להם הדרך אשר
 לכו בה לטוב להם: ואויליים, אבל האויליים אשר לא ששעו אליו מהוה בעבור חסרון להם שלא בהנה דבריו:
 (כ"ב) ברבת ה', הברכה שנותן ה' היא מעשית את האדם, ועם הברכה ההוא לא יצטרך להוסיף עוד עצבתו
 ויגיעה להרחבת חויו, כי יורה יד' לו בהרכבה הבאה: (כ"ב) בששתיי, כמו השחוק הוא דבר נקל כן נקל לכסיל
 אבן עזרא

כספי שמכר דברים נבחרים מחשבתו כספי צרוף, ימותו טרם עת כלת: (כ"ב) ברבת ה', שיתן לצדיק
 נבחרו: כמבט, לומר מהם מעט, פירושו אחר, לכ' הוא חתן לו עושר: ולא יוסף, השם עצבתו לצדיק
 ענינו דעת, פירושו יצתם כמעט הפך בחרו הפך עצב עם הברכה, והפך זה בעצבתו האכלנה וכאשר
 לשון צדיק: (כ"א) ירעו, מלשון מוצי, כלומר למדו ג' י' והברכה להוסיף טוב, והמארה חסרון:
 חוה בני אדם, וחסר לה כנעני צדיק, ואויליים כנעני (כ"ב) בששתיי, זמית, היא מחשבת העוה, פירושו
 רבים, כלומר אויליים בעבור איש חסר כל שחתים, כשחוק שהוא נקל לכסיל לעשותו, כן מעשה חמה

רבנו יונה

במחשבתו לוקח הדברים, וקופץ ומדבר טרם יכלה
 לדבר אל לבו: כמבט, ענינו רגע קטן, וכן כמעט
 אויבתי אכרע (מחלם ט"ו), כמעט כסדרם היוני
 (משיח א' ט'): (כ"א) ששתיי צדיק ירעו רבים, מרדנים
 וירצנים רבים כטובתי: ואויליים, גם הם את עצמם לא
 ינהיגו ולא יכונו לאחיהם, גם לא יקבלו הנהגה
 הצדיקה והנבחה, ולא חסור מעלויו אולמו וחסרון רוחו
 עד יום מותו: (כ"א) ברבת ה' היא תעשירי ולא יוסף
 עצה נעמה, היא המעשרת את העשירים, ולא יוסף
 צער ורענה ממון עם ברכת ה', כמו שכתבתי קח
 לירדו שאנו תחלים קפ"ג, וכאן זה הענין על הצדקה
 הנונה, שאין הצדקה נבלת לחוץ ולא מוכה בעצור
 במעוהו עשור, כי יודע הוא שאם יצו ה' אותו את
 פדרש"י חז"י

והכלות ממקלטו, ומשא ומתן בעולם, והמפנית פורשות
 בים, אשר למד על אנדרטתו שהיא רבת אמוץ לו לאחות אחר
 שהיה למד על השתקפה שהיא יפה, והיא אחר למד על
 השתקפה, בא לומר חבדו וספור על פני, אשר ליה
 המלך למה שטת אותו, אשר ליה מיד משילי על שלי
 (כ"ב) ברבת ה' היא תעשירי, זה שבת, שנאמר: ויכר

פסוק המדויק
זכרנו בענין שבת
קנה. ע"ש שם ור"ש.
הושלבו פה ה"ו ה"ו
ה"ו פה ה"ו ב"ו
פאור ה"ו ה"ו ה"ו
ה"ו ה"ו ה"ו ה"ו
ה"ו ה"ו ה"ו ה"ו
ה"ו ה"ו ה"ו ה"ו
ה"ו ה"ו ה"ו ה"ו
ה"ו ה"ו ה"ו ה"ו

רבי יצחק אמר פרכו פרכו פרכו **במקדושו** ו**בפרכו** **בעטיפה**
רכ הונית אמר צריך להקליף ר' הניא בשם ר' יוחנן אמר
צריך לערב אכין פר חסדי אמר צריך לשלשל רבי
קמלה ר' זעורא הוון מהקלין פתרא ואספלקת גלתה ר' ר
קמלה ושלשלה רבי זעורא תנא אמרה צריך לשלשל ר'
אלעזר אמר פרכו פרכו וכו' הנה הפעשה פעם אחת
תקלקתי את הנר כלילי שפת ובאתי וקמאיתי אותו כמנצאי
שפת דליק ולא חסר כלום פרכו כפאור פניו של אדם
קדשו כפאור פניו של אדם לא דומה אור פניו של אדם כל
ימות השפת כמו שהוא דומה השפת פרכו כמאורות ר'

רבי יצחק אמר: ברכו כמן — כאמור. וקדשו במקושו — העצים במקושו טו. כג—לו.
שחלל את השבת במדבר. וסקל על פי ה'. וכן הקבנה הלכה לדרות השמות לא. יז. "שמחלה מות
ימות", והו כבוד השבת וקדושתו שמחלליו חייבים מיתה.

כמה עור בירר הקב"ה את השבת? וברכו — להיות מוכרז משאר ימים, (ד"ל, ומחייב, כאן, ע"ש).
בעטיפה — חשוכה ומנוכרת, שממעטין בה לכבוד השבת. שבת כה: רב הונא אמר: צריך
להחליף — עטיפה אחת לכבוד השבת. "א"ש לו לחללי" (שבת קכג) "שלא יהא מלכודת של שבת,
מלכודת של חיל" (שם). ר' חייא, בשם ר' יוחנן, אמר: צריך לערב — בין שאר בתיך. בנר
אחד או שניים מחלפים לכבוד שבת. אם אינו מחליף את כולו (ושיי כאן ושאר המושגים). ופית פי
"לערב" — שהיו מחלפים קונים וערובים גשמים. אבל בר חסדי אמר: צריך לשלשל — את
בגדיו. מקופליהם מפני שבת, שיזאו אחים ומוזערים עשירים היושבים בבתים, ואינם צריכים לשלש
בגדיהם — כלפי מעלה, ולהרשים — מן הארץ, בשביל מלאכה, וכמו שבת הוא" (רש"י שבת שם) — "אם
אין לו לחללי" (גמ' שם). רבי יזמיה ורבי זעורא, הוון מהלפיך כחדא — הלכו ביחד בדרך.
ואסלקת גולתיה דר' יזמיה — היתה עליה, גלימה העליונה (שמעטעים בה עם הדישה) של
ר' יזמיה. מסולקת. בשוליה. כלפי מעלה. להקלת החליכה. ושלשלה רבי זעורא — את בגדו של
ר' יזמיה. כלפי מטה. עם כניסת השבת. הוון מהלפי שרבי אכין בר חסדי — אמרה:
"צריך לשלשל" — לכבוד השבת.

רבי אלעזר אומר: באת בירר הקב"ה את השבת — ברכו כמן — שמולקיים לכבוד השבת.
שהכבוד השמן שבת, לצדיקים כעלי וכו'. ולא יחסד מנו ולא יכלה (תענית כה). רבי היה המעשה:
פעם אחת, החלוקי את הנר — בביתו. בערב שבת. וצוקי בו שמן כמדת שירציק בו להיות
חלק — כלילי שבת — כלבו. ובאתי — לביתי. ומצאתי אותו כמנצאי-שבת דולק ולא
חסר — עירוי מן השמן — כלום. שמתכוין בכרובה שפירך הקב"ה את השבת.
עוד בירר הקב"ה את השבת. וקדשו — ברכו כפאור פניו של אדם, וקדשו כפאור פניו של
אדם — שהוא מאיר, ומפיך רצון נוחה ושמוחה יתרה בשבת. שהרי — לא דומה אור פניו של
אדם כל ימות השבת (— השבת). כמו שהוא דומה — והוא — בשבת, שהר' עשמה יתרה
נוהג הקב"ה באתם עבד-שפתי" (ברע"ט טו) וכו' ברכת וקדושת השבת.

פְּרָשָׁה יֵא

ד. א. ב. ג. וקבדה אליהם את יום השבועי ויקדש אתו
פתיב (משלי י. כב). וקבדת ה' היא מעשירי ולא יוסף עצב
עמרה' בקרבת ה' היא מעשירי. זו השבת שנתאמר ויקבדך
אליהם את יום השבועי. ולא יוסף עצב עמרה' זה האכל
היך מה דאת אמר (ש"ס יט. ג). ונעצב הפלך על פניו.
ב. וקבדך אליהם את יום השבועי וגו'. רבי ישמעאל
אומר פרכו פרכו וקדשו פרכו פרכו פרכו שלש ימות השבת
תנה יורה עקר בערב שבת שני עומרים וקדשו פרכו שלש
יורה פו פל עקר רבי נתן אמר פרכו פרכו פרכו וקדשו פרכו

פסוק המדויק
א. ברבתי ה' היא
התשירי ליקישי באר"ש
(נב"ש). מפני החקנה
ע"ש שבת קכ"ט. וישלפי
בבית מיב ביתו. פ"ק
פ"ד ה"ו ה"ו ה"ו ה"ו
פ"ד ה"ו ה"ו ה"ו ה"ו
פ"ד ה"ו ה"ו ה"ו ה"ו
פ"ד ה"ו ה"ו ה"ו ה"ו
פ"ד ה"ו ה"ו ה"ו ה"ו
פ"ד ה"ו ה"ו ה"ו ה"ו
פ"ד ה"ו ה"ו ה"ו ה"ו
פ"ד ה"ו ה"ו ה"ו ה"ו
פ"ד ה"ו ה"ו ה"ו ה"ו
פ"ד ה"ו ה"ו ה"ו ה"ו
פ"ד ה"ו ה"ו ה"ו ה"ו

א. "ויכרך אליהם את יום השבועי, ויקדש אותה" — ומיה הכרחה? כאשר — כתיב:
"ברכת ה' היא תעשירי, ולא יוסף עצב עמרה" — "ואינו צריך להתעייב להעשירי, כי יד לו ברכה
מה שהוא מוכרה" (רש"י שם). זה פשוט. ודדו: "ברכת ה' היא תעשירי" — זו השבת —
שהיא מברוכת מאת ה'. "ונאמר": "ויכרך אליהם את יום השבועי", והכרחה היא — שתהא
"שבת משורת שומריה" (פס"ר מו. א). כמו שנודש להלן ופי' ז'. ומסופר במנרא (שבת קכ"ט) שישאל
זוכין לעשידות "בשביל שמכונין את השבת" (ע"י ע"ש). ומיה "ולא יוסף עצב עמרה" — זה האכל,
שמאכל. ח"ו. אים על מנת, וכשבת שבת אינו מוסף להאכל בה. "שאין אכל בשבת" (למל ק. ה).
ובגמ' מריק כג. וע"ש במד"ה"ש (ש"י) "שאין ישעיה" — אלא אפלי (למל כו. ז) היך מה דאת אמר —
כמו שהכתוב אמר: "כי נעצב המלך על כנו" — החאבל על מיתתו. וזהו: "ויכרך אליהם את יום
השבועי ויקדש אותה" — הונוני, להיותה היא מכרך את שומריה ועיי הערות).

ב. ובר אתה: "ויכרך אליהם את יום השבועי, ויקדש אותה" — כמה ברכו. ובה קודשו?
רבי ישמעאל אומר: ברכו כמן, וקדשו כמן — שירד לישראל ארבעים שנה במדבר (שמות טו).
הדיחה בו כרכה וקדושה לשבת. "ברכו כמן" — שאמרו — שכל "ימות השבת" (— השבת)
היך יורה — להם לישראל המן, ולקטו אותו ומרדו, ומצאו להם כמספר הנפשות — עומר (= 21)
ליטה) אחד "עלמולתי" (שם). ודילו — בערב שבת — היו מורדים, ומצואים — שני עומרים
— לגולגולת. מנה כפולה. גם לשבת ועיי ע"ש בשם ישיעו. "ויקדשו כמן" — שלש יורה בו —
המן, בשבת מן השמים — כל עירקי, — זה שידד אתמול לשבת — "שלא המאיש והמה לא חיתה בה"
(שם במדבר, ועיי פס"ר י"ג. טו). ובה נכתב ונתקדש השבת.
רבי נתן אומר: ברכו כמן — כאמור. וקדשו — בכרכה — שחייבים שומריה לכרך עליה.
"כמן אמר" — חכמים: מקדשו — את השבת — על המוס, במוסחתו. (פס"ר שם. וכיי חז"ל, וע"ש).
בברכת הקידוש: "מקדש השבת".

תשטח באר כי תבא לשה תשטח

וזה שרמו ה"ספורנו" שוידוי מעשר הוא בגלל שהוספה העבודה מן הכבורות. היינו אותו טעם שבסיבתו הפסדו את העבודה במקדש, הוא שמחשיב קריאה זו כמתר וידי. כלומר, בעת שכלה את המעשרות, כשכבר קיים את כל המעשרות כדבעי לאחר איספת התבואה ורובי השפע - דייקא אז כשאינו מחזיק טובה לעצמו על חגיגת המעשרות, מתעורר היודי על שהעבודה לא עמדה כיוונה. ואם כי בוודאי עצמו איז דבר הקשור עם הכבורות, הרי עצם ההכרה שאין כל מקום של יהורא והמתות רות, דיה כמתר ויודי, על ש"מחשאינו ובעונות אבותינו הוסרה העבודה מן הכבורות".

החמד הוא דין אצל העניי

ותמצא שנאמר ככתוב: ואמרת לפני ה' אלקיך, היינו כאמור שוכנע בגלל הריבוי ושפע הטובה. אמנם יש בזה כוונה נוספת על פי הדודע מריבויי הפעש"ש וי"ע (שהובא ב"אורח לחיים" פר' צו וב"תולדות יצחק יוסף" פר' בא) ברמז והכוונ (תהלים צ"ג, א) אל נקמות ה' אל נקמות הופיע, על פי משל, "שכן כפיר אחד מהפחות שבפחותים בזה את המלך המלך נוסמה המלך, הגביה אותו ועשו אותו שר, וכשהגביה אותו מה עשה, כי הכיר בגדולת המלך נוסמה כלמה פניו, ובישתי גדולתו כפי המלך, ואחר כך הגביה אותו יותר, ומה שראה יותר בגדולת המלך, שנתקרב אליו כסתה כלמה פניו יותר ויותר, ולמש היה מקבל על עצמו מאה מיתות, לא נושה וכלמה כואת, וזה: אל נקמות הופיע, שהש"ת הוא אל נקמות ונוקם כמי שהמרה כנגדו, ומה נקמתו - אל נקמות הופיע, שמשפיע עליו הפדו וסוכו ומקרב אותו אליו יותר ויותר, כי אל הוא חסד והויה - והמים) ואי אפשר לו לסבול גדול הכושה וללימה, בוודאי מה עשה נגדו ית"י. וזה שאומרים ב"מירת לשבח": "משוך חסד ליוצריך אל קנא ונוקם", היינו שהקפ"ה ימשוך חסדו על בני ישראל, כיון שלגבי דיום החמד הוא נקמטה, ואין צורך לנקום בהם באופן אחר.

וכעת נראה שדבר זה גם נרמז באן במסוק שלפנינו: ואמרת לפני ה' אלקיך, כלומר, בעיניך נראית ההשפעה הגדולה שזוכית לה בכת שם הרמים - ה' - כאילו דין היא, שהרי הנך מרגיש שאינך רואי לכל הטובה המולאה הוה, וזה: אלקיך - המורה על דין, וזהו משמעות היודי, שמתודה על שאינו רואי לשפע רב זה.

אמנם בסימניו של דבר מבקש הוא (פס' ט"ז) השיקופה משעור קודש מן השמים, וכבר את עמו את ישראל - כלומר, כיון שלא נכשלו בוהותות דעת ונביות הלב, אם כן מהראוי שמתברר אותו ביות שאנו נביות עז בהשפעה כפולה ומפולת - וכבר את עמו את ישראל ואת האדמה אשר נתת לנו.

ברכת ה' היא תעשיר

לפי זה יהבאר לנו מה שאמרו (שבת ק"י"ט, א) עשירים שבארץ ישראל כמה הן זוכין - בשביל שמעשרין וכו', שבגלל כמה הן זוכין - בשביל שמכבדין את התורה, ושמשאר ארצות כמה הן זוכין - בשביל שמכבדין את השבת, ויש להביין מה הקשר בין משערתו ושבת.

תשטח באר כי תבא לשה תשטח

"והתודה עליי" וסיים בהודאה, "ממור לתודה", ועל כרחו שישניהם הם משרשי אחר. נמצינו למדנו, שוידוי מעשר ויודי ביכורים קריים על שם התודה והשבת שבהם כי בעצם הודאה היא וידוי, כאמור.

וכעת נבין מה שאמרו (שחר טוב פק"ח) כיון שראה דוד שהודוה טובה, אמר: הודו לה, כי טוב, וכן הוא אמר (משלי כ"ח, י"ג) מכסה פשעיו לא יעליה מודה ועונו ירחום, ואומר (תהלים ל"ב, ה) אודה עלי פשעי לה, והרי זה מופלא, שזוכיר בתדא מתמא הודיה ויודי על פשעים - ומודה ועונו ירחום, וכן אודה עלי פשעי לה, אמנם לדברינו הרי הוא ברור ומחווה, כי פעולת ההודיה מעוררת שהאדם לא יכסה פשעיו אלא אודבה יודה עליהם, וכמו שאמר אודה עלי פשעי לה, ואחר נשאת עון חסאתי סלה, כי שכר הוידוי הוא שהש"ת יכפר ויסלח לו על חסאתיו.

בערת הקדש מן הבית (כ"ג, א)

וידי מעשר - הכנה בגלל חסדי הש"ת

כתב ה"ספורנו" (בפסוק זה) "בחסאינו ובעונות אבותינו הוסרה העבודה מן הכבורות, אשר להם היו ראיות תרומות ומעשרות, כאמור (חזקאל כ, כ"ג) ואטמא אותם במתנותם בהעבר כל פטר רחם, וזהו וידוי מעשר שהוכיחו רז"ל, ודבריו הם ענין מדויש פלאה, וכי מה להם לכל ישראל להתחות על חטאם של הכוכים, והאם כל ישראל כבורים הם, ויבותר, לפה דייקא בוודי מעשרות נתקן ויודי זה על חטאם של הכבורים, והרי אפשר היה לתקן שיאמרו כן בישעת הפרשת תרומות ומעשרות ולא אחרי שגומר לעשר. וזה נותר, הרי ככללו של וידוי זה הוא גם ענין מעשר שני והמתות עניי. כמ"ש (משלש שני פ"ה, מ"ג) בערת הקדש מן הבית - זה מעשר שני, ונפש רבעי וכו', לגר לתום ולאמנה - זה מעשר עני, הלשק והשכחה והמאה. ומה ענינם למתנות כהנות, שהיו הכבורות צריכים להיות ראיים להם.

ברם הבנת הדבר הוא ביסוד מה שאמרו (במדבר רכב פ"ג, ב) עה"כ (איוב ל"ג, ז) וירשיכם לגנצו ויגבחו - מי גרם להם לכבורים שאמדו הכבוד הוה, על שנתגבחו בעצמם ועבדו לפני העגל, לפיכך (שם פס' ח') ואם אסורים בוקים - שנאסרו מלדקריב דבר הנעשה באש. נמצא שהכבורים נכשלו בגבהות הלב, וכתוצאה מכך איבדו את זכות העבודה במקדש.

ונחיי אנו, שכל עיקרו של וידוי מעשר, הוא בעצם הודאה שהאדם נכנע ביתר שאת, בראותו את גודל חסדי הש"ת ששעה עמו והישיב לו בהשפעת טובה וברכה, וחושב בעצמו שאינו רואי לריבוי הטובה שזכה לה, ולכן אומר שגומר לקיים את כל המתנות, מתוך הכרה אמתית שהש"ת הוא הנותן לו כח לעשות חיל, וכמ"ש בויח"ק (ח"ב - ע"ט, ב) הובא לעיל באתר ה'.

ואת ועור, אפילו הניתנה עצמה נחשבת לגבוי חסדו הש"ת, וכמ"ש (שמות רכב פ"א, ט) ואם נתח אין אתה נתח משלך אלא משלי, וכן הוא אמר (דנ"א כ"ט, י"ד) כי ממך הכל ומדרך נתנו לך. נמצא שלא זו בלבד שאינו מתגאה ואין לו גבהות הלב, כולגמם הכבורים שבחירתם לעבודה עוררת בלבם רגש של גבהות הלב, אלא אודבה עוד מוסיף הנעתה על הנעתו.

צ"ע - ע"כ

תשעא תשרי תכ"א כ"א

שיש לו, ולכן אמרו (וזהו חדש מ"ז, א) שבת נמי אקרי כל, לפי ששל ידה זוכה לשיעבוד רצון והסתפקות מליאה. הווי שאמרו (שבת ק"ז, ב) כל המענג את השבת את המענה לו משאלות לבן, ובאר כוונתם הוא, כי המענג את השבת זוכה לבחינת השמה בחלקו אשר לא חסר לו כלום, וממילא מקיימתו כל משאלות לבן.

הרי לפנינו שיש קשר בין מעשיות לשבת בזה ששניים מבטאים הכנה הבאה על ידי שפע טובה ווהי ההוספה; ושמתו בכל הטוב – ואין טוב אלא תורה, משום שהתורה נקנית בתכונה, כמ"ש (שם ק"ז, א) מבאן שניתמה התורה במנוח ראש, ופירש"י, ברכת ה' היא תעשיר ולא יוסף עצב עמיה, לפי שעל ידי ההכנה הנגונה בתורה זוכה לשמחה בכל הטוב, היינו בשלמות גמורה שאינו רצון עוד ועוד, אלא, בכל הטוב, דומה בענינו שיש הכל כבר, וממילא: "ושמחת" – שהרי איהו עשיר השמה בחולקו.

זהו הסיוע, לפיכך משה מזהיר את ישראל עשר תעשר, שהרי אמרו (תענית ט', א) עשר בשביל שתתעשר, ומוכח שעל ידי המעשיות זוכה לעשירות כפולה, עצם העשירות והשביעות הרחונה שהוא שמה בחלקו, באופן שמקייים בו, ברכת ה' היא תעשיר ולא יוסף עצב עמיה, כלומר, אמתי העשיר הוא ברכת ה', כאשר, ולא יוסף עצב עמיה, אלא שמה ומסתפק בחלקו, ונמצא שבאמנם, לפיכך משה מזהיר את ישראל עשר תעשר, נרמזו גם השבת והתורה המורו על הכנה, שעל ידה זוכים לכל הכרכות וההשפעות.

וממילא מוכן גם המאמר (בשבת ק"ט, א, ה"ל) שעשירי ארץ ישראל וככל ישראל ארצות זוכים לעשירות בשביל השבת, התורה המעשיות, כי כולם מורים על הכנה שהתורה למדה זו ממספק האדם כמה שיש לו, וכן זוכים על ידי קיום המצוות הללו לעצם העשירות גם כן.

ו"א.

היום הזה ה' אלקיך מצוך לעשות את החוקים האלה ואת המשפטים ושומרת ועשית אותם (כי, ט"ז, ש"ז)

ככל יום יהיו בעניניך כהרשיים

פירש"י, בכל יום יהיו בעניניך חדישים, כאילו בו כיום נצטרית עליהם, ומקורו בבריהים (פסיקתא דרב כהנא פ"ב) שלא יהו דברי תורה בעניניך כפרוזבונא ישנה, אלא כפרוזבונא חדשה שהכל רצוים לקרותה, ה"ד: היום הזה ה' אלקיך מצוך לעשות את החוקים האלה.

ובמקום אחר (ספרי זכרים) עה"ל (לעיל ג', ו) אשר אנכי מצוך היום מצינו הלשון, שלא יהיו בעניניך כדיוטבנא ישנה ואל תסופנה (מחשיבה) אלא כחדשה שהכל רצוים לקראתה, ורש"י פירש, דיוטבנא – מצות המלך הבאה בכתב.

ומפורש יותר (מתחומא א' כאן לגיוסמ הליקוט שמעוני) מהו היום הזה, וכי עד עכשיו לא צוה הקב"ה לישראל, והלא אותה שנה שנת האיבועים היתה, ומה חלמוד לומר היום הזה, אלא כך אמר משה לישראל: בכל יום ויום תהא תכיבה עליכם התורה כיום שקיבלתם אותה מהר סיני, וכך גם מצינו (ברכות ס"ג, ב) עה"ל לולא (כי, ט"ז) הסכה ושמע ישראל היום הזה נתייח

תשעא תשרי תכ"א כ"א

ואתה המצויה יש לתמוה על מה שאמרו (מתחומא רא' י"א וע"י לעיל אות ה') בכות שני דברים ישראל מחטאין לפני המקום, בכות שבת וכות מעשרות, בכות שבת, דמכ"ב (ישעיה ג"ח, א) אם תשיב שבתה גלגלי, מה כתיב בתורה (פס' י"ד) אז תחנעני על ה', בכות מעשרות, דמכ"ב (לעיל פס' י"א) ושמתו בכל הטוב אשר נתן לך ה' אלקיך, ואין טוב אלא תורה, שנאמר (משלי ד', ב) כי לקח טוב נתתי לכם, לפיכך משה מזהיר את ישראל עשר תעשר.

וגם כאן יש צורך לבאר הקשר שבין שבת ומעשרות, שבהם ישראל מחטאין, ועוד כיון שאמר מעשרות מהו שהזכיר, ואין טוב אלא תורה, והרי מזכיר במעשרות ולא בתורה, ואת ועוד, הסיים, לפיכך משה מזהיר את ישראל עשר תעשר, אינו מוכן כלל, כיון שמדבר בשבת ובתורה מה שייך לומר, לפיכך, שמשמעותו היא שהמסקנה המתבקשת היא מעשרות, בעוד שבדבריו מזכיר גם שבת ותורה.

במה המפתח להבנת כל המאמר הוא ביסוד דבריו, כי המעשרות הוא הכישר להכנה הבאה כחוצאה מהשפעת טובה וחסד, שהרי השבת אף היא משמעותה שלמות הנובעת מדוב טובה, כמ"ש על השומר שבת (וזהו חדש ל"ג, ב) דסליק למלקוח דאיהי שבת ודאי, היינו שהשבת היא בבחינת מלכות, המורה על צניח דלית לה מנרמה כלום (וה"ק ח"ב – מ"ג, א), וכן מורה על רוב טובה כמ"ש (שבת ק"ג, א) כלום חסד ליבת המלך, ולכך קרויה היא בשם "עני", (תיקוני זוהר ג"ח, א) ועני איהו יום השבת, משום שדייקא עונג שבת מביא להכנה השפלות.

ובעוד שצורך כלל על ידי רוב טובה האדם מתגאה, כדמכ"ב (הושע י"ג, ו) כמערתים וישבעו שבעו ויום לבם, ואמרו (ברכות ל"ב, א) מלי כריסיה וני בישי, הרי מעלת עונג שבת היא שעל ידו האדם נבנה, ולכך אמרו (מתחומא בראשית ג') כבוד שבת עדיף מאלף תעניות, היינו הכנה שהאדם משיג על ידי עונג שבת, עדיפה על הכנה המתעדרת בו כחוצאה מאלף תעניות.

וכך נבאר פלא שאמרו (דברים רבב פ"ג, א) ואת ספור שמא לדעתך נחת לך את השבת, לא נחת לך אלא לסובחך, כיצד – את מקדש את השבת במאכל ובמשתה ובכתיב ומנהג את נפשך, ואני נתון לך שכר, מנין (ישעיה ג"ח, א) וקראת לשבת ענג – מה כתיב אחריי (שם פס' י"ד) אז תחנעני על ה', וכתוב (תהלים ל"ג, ד) ותחנעני על ה' ייחון לך משאלות לבן, ודבריהם מתווספים וחתומים, שהרי כיצד יכול לעלותם על הדעת שהשבת ניתנה להם לישראל לדעתם חלילה, וגם מתוהה החשובה, אמנם נראה כוונתם, כי הרי על ידי האקילה מתגשם האדם וכתוצאה מזה מגיע לידי גאון, והווי שחששו שמא על ידי השבת יציעו לידי דעה גדולה, ועל זה התשובה, לא נחת לך אלא לסובחך, כיצד – את מקדש את השבת במאכל ובמשתה ובכסות נקיה ומתנה את נפשך, ואני נתון לך שכר, וכיון שקיבלו שכר עבור זה, על כרחי שיגיעו ע"י לידי הכנה ולא ח"ו להיפוך לידי גאון.

יתר על כן מצינו (ירושלמי ברכות פ"ב, ה"ז; בי"ד פ"א, א) עה"ל (משלי י', כ"ב) ברכת ה' היא תעשיר – זו השבת, היינו שעל ידי ברכת השבת זוכה לעשירות אמותיות, כמ"ש (בבות פ"ד, מ"א) איהו עשיר השמה בחלקו, כלומר, השבת גורמת לאדם הסתפקות, ואם כי כוונה שבעולם יש לו מנה רוצה מאתים כמ"ש (קהלת רבה פ"א, י"ג), הרי סגולה השבת היא (משלי שם) ולא יוסף עצב עמיה, אלא יסתפק במה שיש לו, ואדרבה כראו להכנה שאינו רואי גם למה